

Regeringens proposition

1998/99:37

Ändringar i rättegångsbalken – hovrättsfrågor m.m. Prop.
1998/99:37

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 19 november 1998

Göran Persson

Britta Lejon
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lägger regeringen fram förslag till åtgärder för ett mera ändamålsenligt hovrättsförfarande och åtgärder för att begränsa flödet av mål till hovrätterna. Flera förslag har betydelse även för tingsrätterna och Högsta domstolen. De förslag som förs fram i propositionen är följande.

– Hovrätten skall i slutet av förberedelsen av ett tvistemål göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, om detta är till nytta för rättegången.

– Den tilltalades utsaga i brottmål skall spelas in på band eller tas in i protokollet på annat sätt i syfte att ge bättre underlag för processen i högre rätt.

– Ett mål skall kunna avgöras utan huvudförhandling om ingen av parterna invänder mot det.

– Ett överklagande skall i fler fall än i dag kunna förfalla om klaganden inte inställer sig till huvudförhandling eller sammanträde för muntlig förberedelse i hovrätten.

– Om ett sammanträde ställs in i förväg därför att någon anmält förhinder skall domstolen få besluta om påföljd för utevaron om inte personen i efterhand kan visa att han hade laga förfall.

– När en åklagare är motpart i ett överklagat mål skall överklagandet inte behöva formellt delges med åklagaren utan i stället kunna skickas t.ex. i lösbrev.

– Om en domstol har underlåtit att fatta beslut i någon fråga i samband med ett måls avgörande får domstolen komplettera sitt avgörande inom sex månader från att det vann laga kraft, om en part begär det och motparten godtar det.

– Kravet på att parterna skall ha avtalat om att inte överklaga tingsrättens dom slopas som förutsättning för att tingsrätten skall kunna hänskjuta en prejudikatfråga till Högsta domstolen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 1999.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext.....	5
3	Ärendet och dess beredning.....	17
4	Åtgärder för ett mera ändamålsenligt hovrättsförfarande	18
4.1	Begränsning av hovrättens prövning med utgångspunkt i överklagandets utformning.....	18
4.1.1	Tvistemål, Ö-mål och ärenden	18
4.1.2	Brottmål	19
4.2	Nya omständigheter och bevis	20
4.3	Förnyad bevisupptagning m.m.	21
4.4	Skriftligt förfarande.....	24
4.5	Domförhet i vissa mål och ärenden.....	25
4.6	Påföljd för utevaro m.m.	27
4.7	Ombudstvång	29
4.8	Delgivning av föreläggande att avge svarsskrivelse i brottmål m.m.	31
5	Åtgärder för att begränsa flödet av mål till hovrätterna	32
5.1	Rättelse, komplettering och omprövning	33
5.2	Hänskjutande av prejudikatfråga till Högsta domstolen, m.m.	35
5.3	Avräkning av häktningstid	37
5.4	Ekonomiska styrmedel	38
6	Ekonomiska konsekvenser	40
7	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	40
8	Författningskommentar.....	40
8.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	40
Bilaga 1	Hovrättsprocessutredningens lagförslag	46
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Ett reformerat hovrättsförfarande (SOU 1995:124).....	65
Bilaga 3	Lagrådsremissens lagförslag.....	66
Bilaga 4	Lagrådets yttrande.....	78
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 november 1998..	80

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 9 kap. 9 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 4 §, 3 kap. 6 §, 6 kap. 6 §, 17 kap. 15 §, 30 kap. 13 §, 49 kap. 8 §, 50 kap. 10, 13, 16, 21 och 22 §§, 51 kap. 8, 10 och 13 §§, 52 kap. 7 §, 55 kap. 8 §, 56 kap. 7 och 13 §§ samt 58 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 32 kap. 7 § och 50 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §²

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten består av tre lagfarna domare. Om en av de lagfarna domarna får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Om en av de lagfarna domarna eller en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Finns det inte anledning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av tre lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse *eller efter det att ett överklagande har förfallit vid sammanträde som avses i 50 kap. 10 § eller 51 kap. 10 §* är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren domare i hovrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör

¹ Senaste lydelse av 9 kap. 9 § 1987:747.

² Senaste lydelse 1997:391.

förbehållas lagfarna domare, av en annan tjänsteman i hovrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även för andra tjänstemän än domare när de utför åtgärder enligt femte stycket.

3 kap.

6 §³

En avdelning av Högsta domstolen är domför med fem ledamöter. Fler än sju ledamöter får inte sitta i rätten.

Om prövningen är av enkel beskaffenhet, är avdelningen domför med tre ledamöter vid prövning av

1. frågor om häktning och reseförbud som avses i 55 kap. 8 § andra stycket tredje meningen,
2. ansökningar om resning eller återställande av försutten tid eller
3. klagan över domvilla.

Har Högsta domstolen tidigare lämnat en ansökan om resning från samma sökande beträffande samma avgörande utan bifall och anförd sökanden inget nytt som är av betydelse för prövningen av ansökningen, är avdelningen domför med en ledamot, om ansökningen avslås eller avvisas.

Frågor om prövningstillstånd får avgöras av en ledamot. Fler än tre ledamöter får inte delta. Frågor om prövningstillstånd som har förklarats vilande enligt 54 kap. 11 § andra stycket avgörs dock av de ledamöter som prövar målet.

En avdelning av Högsta domstolen är domför med en ledamot vid prövning av

1. frågor om avskrivning av mål efter återkallelse, 2. frågor om avvisning av ett överklagande hos Högsta domstolen, 3. frågor om förening av mål enligt 14 kap. 7 a §, 4. överklagande av hovrätts avvisningsbeslut som avses i 54 kap. 17 § eller 5. frågor som avses i 55 kap. 8 § andra stycket första och andra meningarna.	1. frågor om avskrivning av mål efter återkallelse <i>eller efter det att ett överklagande har förfallit,</i>

6 kap.

6 §⁴

I protokollet skall berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte antecknas i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet. Detsamma gäller vad rätten iakttar vid syn på stället.

Första stycket gäller inte berättelser av tilltalade i brottmål.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen

³ Senaste lydelse 1996:157.

⁴ Senaste lydelse 1987:747.

kan antas bli av betydelse vid överklagande till Högsta domstolen. Vid huvudförhandling i Högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

17 kap.

15 §⁵

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknepel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *två veckor* från det att avgörandet *meddelades*.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *sex månader* från det att avgörandet *vann laga kraft*. *En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelades får dock ske endast om en part begär det och motparten inte motsätter sig kompletteringen.*

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna *även i annat fall än som avses i andra stycket andra meningen* ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

⁵ Senaste lydelse 1990:443.

30 kap.

13 §⁶

Prop. 1998/99:37

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *två veckor* från det att avgörandet *meddelades*.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *sex månader* från det att avgörandet *vann laga kraft*. *En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelades får dock ske endast om en part begär det och motparten inte motsätter sig kompletteringen.*

Har den dömda lämnat oriktiga uppgifter om sitt namn eller personnummer utan att detta avslöjats under rättegången, får rätten på åklagarens begäran besluta om rättelse av sitt avgörande.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna *även i annat fall än som avses i andra stycket andra meningen* ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

32 kap.

7 §

Om ett sammanträde ställs in i förväg därför att någon som kallats till sammanträdet har anmält förhinder, kan rätten ändå besluta i fråga om påföljd som upptagits i föreläggandet om inställelse, om den som har anmält förhinder inte i efterhand kommer in med utredning som gör det sannolikt att han hade laga förfall. För att tredsdom skall meddelas krävs ett yrkande om det.

⁶ Senaste lydelse 1990:443.

49 kap.8 §⁷

Om tingsrätten förklarar en domare jävig, utsett måsläggandebiträde, beslutat att kostnader för enskild parts inställelse skall betalas av allmänna medel eller bifallit en begäran om att ersättning till vittne som åberopats av enskild part skall betalas av allmänna medel får tingsrättens beslut inte överklagas.

*Ett beslut som gäller hän-
skjutande av en fråga till Högsta
domstolen enligt 56 kap. 13 § får
inte överklagas.*

50 kap.10 §⁸

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. *I fråga om ett sådant sammanträde tillämpas bestämmelserna i 16 § första stycket och andra stycket första meningen, 21 § första stycket första meningen och 22 §.*

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 42 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

12 a §

Är det till fördel för handläggningen av målet, bör hovrätten innan förberedelsen avslutas göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, så som de uppfattas av hovrätten. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över sammanfattningen.

⁷ Senaste lydelse 1996:1624.

⁸ Senaste lydelse 1994:1034.

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om klagandens ändringsyrkande har medgetts,

2. om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat,

3. om båda parter har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller förklarat att de inte har något att invända mot det eller

4. om värdet av det som överklagandet gäller uppenbart inte uppgår till det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid tidpunkten för tingsrättens dom och inte båda parter har begärt huvudförhandling.

Vid beräkningen av värdet enligt första stycket 4 bortses från rättegångskostnader och sådan ränta som avser tid efter det att talan väckts.

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om det är uppenbart att sådan förhandling är obehövlig.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om klagandens ändringsyrkande har medgetts eller om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten även i andra fall avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om parterna har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller

2. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

16 §¹⁰

Till huvudförhandlingen skall parterna kallas.

Klaganden skall föreläggas att inställa sig vid påföljd att överklagandet annars förfaller. Skall han infinna sig personligen, skall hovrätten också förelägga honom vite. Om det är av betydelse för målets handläggning eller utredning att motparten inställer sig eller

Klaganden skall föreläggas att inställa sig vid påföljd att överklagandet annars förfaller. Skall han infinna sig personligen, skall hovrätten också upplysa honom om bestämmelsen i 21 § första stycket andra meningen. Om det är av betydelse för målets handläggning

⁹ Senaste lydelse 1994:1034.

¹⁰ Senaste lydelse 1994:1034.

om denne är skyldig att infinna sig personligen, skall han föreläggas vite. Föreläggs motparten inte vite, skall han upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han uteblir.

Hovrätten skall också bestämma vilka vittnen och sakkunniga som skall kallas till huvudförhandlingen. Parterna skall underrättas om beslutet.

21 §¹¹

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet.

Uteblir klagandens motpart och har vite förelagts honom, får hovrätten, när förlikning om saken inte är tillåten, i stället för att förelägga nytt vite besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Om en part inställer sig endast genom ombud när han förelagts vid vite att infinna sig personligen och är förlikning om saken inte tillåten, får hovrätten förelägga nytt vite eller besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Har vite förelagts *en part* eller skall *parten* hämtas till rätten och kan han inte hämtas, får dock målet avgöras trots att *parten* inställt sig endast genom ombud eller uteblivit.

eller utredning att motparten inställer sig eller om denne är skyldig att infinna sig personligen, skall han föreläggas vite. Föreläggs motparten inte vite, skall han upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han uteblir.

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet. *Detsamma gäller om en klagande som förelagts att infinna sig personligen inställer sig endast genom ombud och hovrätten inte anser sig ändå kunna avgöra målet.*

Uteblir klagandens motpart och har vite förelagts honom, får hovrätten, när förlikning om saken inte är tillåten, i stället för att förelägga nytt vite besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag. *Detsamma gäller om klagandens motpart inställer sig endast genom ombud när han förelagts vid vite att infinna sig personligen.*

Har vite förelagts *klagandens motpart* eller skall *han* hämtas till rätten och kan han inte hämtas, får dock målet avgöras trots att *han* inställt sig endast genom ombud eller uteblivit. *Ett mål får också avgöras om klaganden har förelagts att infinna sig personligen*

¹¹ Senaste lydelse 1994:1034.

22 §¹²

Har överklagandet förfallit enligt 21 §, skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden uteblir på nytt, har han inte rätt att få målet återupptaget.

Har överklagandet förfallit enligt 21 §, skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro *eller underlåtenhet att infinna sig personligen* hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden *sedan målet återupptagits* uteblir *eller inte följer ett föreläggande att infinna sig personligen*, har han inte rätt att få målet återupptaget.

51 kap.

8 §¹³

Om inte annat följer av andra stycket skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om inte annat följer av andra stycket skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning.* Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat, får hovrätten genast meddela dom i målet.

Har tingsrätten avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. I frågor om häktning, reseförbud eller omhändertagande enligt 28 kap. brottsbalken får hovrätten ändra tingsrättens beslut även om motparten inte hörts.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är personligen närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

¹² Senaste lydelse 1994:1034.

¹³ Senaste lydelse 1994:1034.

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som sänds över till den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. *I fråga om ett sådant sammanträde tillämpas bestämmelserna i 16 § första stycket och andra stycket första meningen, 21 § första stycket första meningen och 22 §.* Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 45 kap. 13 § och 47 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

13 §¹⁵

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, *om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.*

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,
2. om endast den tilltalade överklagat och hans ändringsyrkande godtas av motparten,

3. *om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat eller*

4. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening.

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. *om parterna har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller*

¹⁴ Senaste lydelse 1994:1034.

¹⁵ Senaste lydelse 1998:605.

5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Har i fall som avses i andra stycket 1–3 en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Med de påföljder som anges i första stycket 4 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det som sägs i första stycket 4 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

Har i fall som avses i första stycket en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Avser överklagandet även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

52 kap.

7 §¹⁶

Om hovrätten finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid.

Om hovrätten finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål där åklagaren är motpart får överklagandet dock översändas till denne utan delgivning.*

Det överklagade beslutet får inte utan att motparten har lämnats tillfälle att yttra sig ändras såvitt angår hans rätt.

Har tingsrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd eller

¹⁶ Senaste lydelse 1994:1034.

förklarar att beslutet får verkställas även om det inte har laga kraft, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. Hovrätten får också ändra tingsrättens beslut i fråga om häktning, tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § eller reseförbud utan att höra motparten.

55 kap.

8 §¹⁷

Om inte annat följer av 7 §, skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om inte annat följer av 7 §, skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning.* Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Har hovrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om sådan åtgärd, får Högsta domstolen omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har hovrätten beviljat en sådan åtgärd eller förklarar att domen får verkställas även om den inte har laga kraft, eller fastställt tingsrätts beslut om det, får Högsta domstolen omedelbart besluta att tingsrättens eller hovrättens beslut tills vidare inte får verkställas. I frågor om häktning eller reseförbud får Högsta domstolen ändra hovrättens beslut även om motparten inte hörts.

56 kap.

7 §¹⁸

Om Högsta domstolen finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid.

Om Högsta domstolen finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål där åklagaren är motpart får överklagandet dock översändas till denne utan delgivning.*

¹⁷ Senaste lydelse 1994:1034.

¹⁸ Senaste lydelse 1994:1034.

13 §¹⁹

Om parterna har ingått ett sådant avtal som avses i 49 kap. 2 § om att inte överklaga tingsrättens dom, får tingsrätten med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen.

En tingsrätt får med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen, när förlikning om saken är tillåten.

58 kap.6 §²⁰

Om resningsansökan inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. *Denne* skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om resningsansökan inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. *Gäller ansökningen resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten* skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om prövning av ansökningen sker i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om ansökningen tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får förordna att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte skall äga rum.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 1999.

2. Om kallelse har utfärdats före ikraftträdandet, tillämpas 50 kap. 10 och 21 §§ och 51 kap. 10 § i sin äldre lydelse.

¹⁹ Senaste lydelse 1994:1034.

²⁰ Senaste lydelse 1996:157.

3 Ärendet och dess beredning

Efter beslut av regeringen den 25 mars 1993 tillkallades en särskild utredare för att se över formerna för rättegången i hovrätt och överklagande av mål dit. Utredningen antog namnet Hovrättsprocessutredningen. I december 1995 avgav utredningen betänkandet Ett reformerat hovrättsförfarande (SOU 1995:124).

Betänkandet innehåller tre huvudavsnitt. Det första gäller förslag till ett generellt krav på prövningstillstånd i ledet mellan tingsrätt och hovrätt. Regeringen överlämnade i februari 1997 till riksdagen en proposition (prop. 1996/97:131) som byggde på utredningens förslag i denna del. Propositionen återkallades dock sedermera när det visade sig att den inte skulle få erforderligt stöd i riksdagen.

De andra huvudavsnitten i Hovrättsprocessutredningens betänkande gäller bl.a. vissa ytterligare åtgärder för ett ändamålsenligt hovrättsförfarande samt åtgärder för att begränsa flödet av mål till hovrätterna. Regeringen behandlar i detta ärende huvuddelen av dessa förslag. Utredningens lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 1*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju 95-4888).

Regeringen avser att återkomma till vissa frågor i Hovrättsprocessutredningens betänkande som vi inte tar slutlig ställning till i detta ärende. Ett av förslagen i utredningen gäller användning av videoteknik i rättegångar. Avsikten är att detta förslag skall tas upp inom kort i ett annat lagstiftningsärende tillsammans med andra förslag som också gäller videoteknik. Vidare har regeringen för avsikt att i ett annat sammanhang återkomma till frågorna om omfattningen av hovrättens prövning av överklagade mål. I samband därmed planerar regeringen även att ta upp resultaten av en del annat arbete som också gäller hovrättsförfarandet och som för närvarande utförs inom hovrätterna själva.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 29 oktober 1998 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*. Lagrådet har föreslagit justeringar av lagtexten till några paragrafer. Regeringen har följt Lagrådets förslag. Förslagen berörs i avsnitt 5.1 och i författningskommentaren. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Även vissa redaktionella ändringar har gjorts i lagtexten.

4 Åtgärder för ett mera ändamålsenligt hovrättsförfarande

4.1 Begränsning av hovrättens prövning med utgångspunkt i överklagandets utformning

4.1.1 Tvistemål, Ö-mål och ärenden

Regeringens förslag: För att underlätta för en koncentrerad huvudförhandling föreslås att hovrätten i vissa fall vid slutet av förberedelsen av ett tvistemål bör göra en sammanfattning av parternas ståndpunkter och låta parterna yttra sig över denna.

Regeringens bedömning: Omfattningen av hovrättens prövning med hänsyn till hur överklagandet utformats ändras inte.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i princip med regeringens.

Remissinstanserna: De som har uttalat sig har instämt i bedömningen att inga ändringar bör göras när det gäller omfattningen av hovrättens prövning med hänsyn till hur överklagandet utformats. När det gäller sammanfattningen av parternas ståndpunkter har skilda uppfattningar framförts. Några remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Andra är skeptiska till om arbetet med en sådan sammanställning lönar sig.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Utredningen har gått igenom och analyserat vilket utrymme som kan finnas att – utöver vad som redan gäller – begränsa hovrättens prövning av tvistemål med hänsyn till hur klaganden har utformat sin talan. En sådan begränsning kan, enligt utredningen, inte ta sikte på rättsfrågorna utan bara på sakfrågorna. Det skulle då ligga närmast till hands att låta hovrätten vara bunden av de sakförhållanden som tingsrätten funnit utreda vid prövningen av rättsfakta i den mån parterna i överklagandet respektive svarsskrivelsen inte har invänt mot tingsrättens bedömning. Utredningen har emellertid funnit att sådana begränsningar av prövningen skulle vara synnerligen svårhanterliga för både parterna och domstolen och att riskerna för rättsförluster är uppenbara samtidigt som de potentiella vinsterna är marginella. Utredningen drar samma slutsats beträffande de mål som i hovrätten betecknas som Ö-mål; detta är processuella beslut i tvistemål och brottmål, som efter överklagande till hovrätten handläggs enligt reglerna i 52 kap. rättegångsbalken (RB). Remissinstanserna har inte anfört några avvikande uppfattningar. Regeringen delar helt utredningens bedömningar och väljer att inte gå vidare med några förändringar av det nu diskuterade slaget när det gäller tvistemål och Ö-mål. Samma bedömning görs för överklagade beslut i ärenden enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Ändå är det naturligtvis angeläget att på lämpligt sätt försöka koncentrera hovrättens prövning till det som parterna vill ha prövat. Som ett medel för en sådan renodling av processen har utredningen föreslagit

en regel om att hovrätten före huvudförhandlingen i ett tvistemål, om det är lämpligt, bör göra en sammanfattning av parternas ståndpunkter och låta parterna yttra sig över denna. Några remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Andra är skeptiska till om arbetet med en sådan sammanställning lönar sig. Det finns också förslag om att det skall vara parterna själva som skall göra sammanställningen, att sammanställningen delvis skall kunna ersätta den muntliga sakframställningen eller att parterna på något sätt skall bli bundna av sammanställningens innehåll om de inte gör invändningar mot den i tid.

En regel snarlik den som utredningen föreslagit för tvistemål i hovrätten finns redan för tvistemål i tingsrätten, i 42 kap. 16 § RB, jfr prop. 1986/87:89 s. 206 f. Utredningens förslag är dock mer detaljerat på så sätt att där räknas upp vad som särskilt bör ingå i sammanställningen, nämligen yrkanden, grunder, vad som är ostridigt, åberopad bevisning m.m. Remissbehandlingen har gett uttryck för goda erfarenheter av den regel som gäller för tingsrätten och det framstår som naturligt att en regel för hovrätten ges ett snarlikt innehåll. En ny handlingsregel för hovrätten skall bidra till ökad klarhet och koncentration. Det är alltså givet att sammanfattningar av parternas ståndpunkter inte skall göras slentrianmässigt, utan förbehållas de mål där de kan vara till påtaglig nytta. Hovrätten bör alltså kunna bestämma från fall till fall om en sammanställning skall upprättas och vilket närmare innehåll den i så fall skall ha. En viktig funktion med en sammanställning är att parterna får klart för sig hur domstolen har uppfattat deras positioner och att eventuella missförstånd på så sätt lättare blir utklarade före eller senast vid huvudförhandlingen. Med denna utgångspunkt är det också klart att det är hovrätten, och inte parterna själva, som skall göra sammanställningen. Regeringen tror däremot inte att det skulle vara ändamålsenligt att ge sammanställningen en sådan avgörande betydelse att parterna genom passivitet skulle bli processuellt bundna av dess innehåll. När det gäller sammanställningens betydelse för sakframställningarna i övrigt framhölls det redan i den nyssnämnda propositionen att sammanställningen kan bidra till att koncentrera och förkorta dessa.

Av dessa skäl föreslår vi en regel för tvistemål i hovrätten av samma innehåll som den som i dag gäller för tingsrätten.

4.1.2 Brottmål

Utredningens förslag på denna punkt gäller den särskilda regeln i 51 kap. 23 a § RB om begränsning av hovrättens prövning av skuldfrågan i brottmål. Regeln säger följande. Om tingsrätten har funnit att den tilltalade skall dömas för den åtalade gärningen och domen överklagas endast beträffande annat än denna fråga, skall hovrätten pröva frågan endast om det i denna del finns något som skulle kunna grunda resning eller domvilla eller om målets utgång i samma del uppenbarligen berott på grovt förbiseende eller grovt misstag. Utredningens förslag angående detta lagrum behandlades i den sedermera återkallade propositionen om prövningstillstånd i hovrätten (prop. 1996/97:131) och regeringen stannade i det ärendet för att inte föreslå några förändringar av lag-

rummet. Utredningens förslag gick ut på att lagrummet skulle upphävas om ett system med generell krav på prövningstillstånd och med möjlighet till partiella prövningstillstånd infördes och i annat fall att lagrummet skulle preciseras på visst sätt. Frågan hur det aktuella lagrummet bör hanteras hänger nära samman med frågan om hur omfattande hovrättens prövning av överklagade mål allmänt sett skall vara. Eftersom denna fråga kommer att bli föremål för fortsatta överväganden, vill regeringen avvakta med att ta upp frågan om ändringar i 51 kap. 23 a § RB.

4.2 Nya omständigheter och bevis

Regeringens bedömning: Inga ändringar görs när det gäller möjligheterna att åberopa nya omständigheter och bevis i hovrätten.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I huvudsak godtas utredningens bedömning. I några remissvar efterlyses bl.a. preciseringar av rekvisiten för att få åberopa nytt material i hovrätten.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt gällande rätt finns vissa begränsningar i möjligheterna att åberopa nytt material i hovrätten. Grundregeln är att väckt talan eller väckt åtal inte får ändras. I dispositiva tvistemål får en part inte åberopa nya omständigheter och bevis i hovrätten om han inte gör sannolikt att han inte kunnat åberopa omständigheten eller beviset redan i tingsrätten eller om han annars haft giltig ursäkt att inte göra det (50 kap. 25 § tredje stycket RB). I indispositiva tvistemål, brottmål och ärenden finns inga särskilda regler mot att åberopa nya omständigheter och bevis i hovrätten. Utredningen har övervägt om det finns anledning att ändra dessa regler, antingen i skärpande eller i öppnande riktning, men har stannat för att inte föreslå några förändringar.

Två motstående intressen gör sig gällande vid bedömningen av om en part bör få åberopa nytt material i hovrätten. Det ena är intresset av materiellt riktiga avgöranden och det andra är ett effektivitetsintresse i vid bemärkelse. Gällande regler kan sägas vara avsedda som en kompromiss mellan dessa båda intressen.

När det gäller dispositiva tvistemål har remissinstanserna i huvudsak godtagit utredningens bedömning att inga förändringar bör göras i möjligheterna att åberopa nya omständigheter och bevis i hovrätten, även om några anser att man bör överväga att precisera rekvisiten i 50 kap. 25 § tredje stycket RB. Regeringen anser i likhet med utredningen att det inte finns behov av att förändra nuvarande ordning för åberopande av nya omständigheter och bevis i dessa mål i hovrätten utan att nuvarande regler är väl avvägda. Samma sak gäller för brottmålen och de indispositiva tvistemålen.

Utredningen har också diskuterat överklagade beslut. Dessa kan vara antingen processuella beslut i tvistemål och brottmål, som efter överklagande till hovrätten handläggs enligt reglerna i 52 kap. RB, s.k. Ö-mål, eller överklagade beslut i ärenden enligt lagen (1996:242) om

domstolsärenden (ärendelagen). I sådana mål och ärenden är parterna i stort sett oförhindrade att åberopa nya bevis och nya omständigheter i hovrätten. När det gäller Ö-målen, där helt skriftlig handläggning i hovrätten är huvudregel, har utredningen funnit att det sällan leder till problem i hovrätten att en part kommer med nytt material där. I fråga om domstolsärendena övervägdes frågan om införande av preklusionsregler för hovrättsförfarandet i propositionen till lagen (prop. 1995/96:115 s. 121). Det noterades att huvuddelen av ärendena är indispositiva och att det för dessa finns lika liten anledning till preklusionsregler som för de indispositiva tvistemålen. För de dispositiva ärendena, eller åtminstone för flertalet av dem, skulle man visserligen enligt propositionen kunna tänka sig en preklusionsregel, men det man skulle vinna med en sådan regel torde inte uppväga det man skulle förlora genom att systemet blev mera krångligt. Resultatet blev att det endast för förfarandet i Högsta domstolen infördes en preklusionsregel, nämligen för de fall där ärendet hade inletts med ett överklagande till tingsrätt. Hovrättsprocessutredningen har gjort samma bedömning som den regeringen gjorde i propositionen till ärendelagen.

Några av hovrätterna har emellertid i sina remissvar ifrågasatt om inte preklusionsregler bör införas för de Ö-mål och ärenden som kan betecknas som dispositiva. När det gäller ärendena saknas det enligt regeringens bedömning tillräckliga skäl att nu göra en annan bedömning än vid tillkomsten av den nya ärendelagen. Vi har inte heller underlag att säkert peka ut exakt vilka typer av ärenden som borde omfattas av en förändring. Vi får återkomma till frågan, t.ex. i samband med en utvärdering av ärendelagen. Då kan även Ö-målen, där avgränsningsproblemen antagligen är ännu svårare, studeras närmare.

4.3 Förnyad bevisupptagning m.m.

Regeringens förslag: Förhöret med den tilltalade i brottmål skall protokolleras, normalt genom inspelning på band.

Regeringens bedömning: Utredningens förslag angående bevisupptagning genom videoinspelning tas upp i ett annat lagstiftningsärende inom kort. Utredningens övriga förslag, som gäller bl.a. de s.k. tilltrosparagraferna, genomförs inte nu.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ändringsförbudet i de s.k. tilltrosparagraferna mjukas upp. Ändring av tingsrättens dom i en tilltrofråga utan att det äger rum en förnyad bevisupptagning skall enligt förslaget få ske om beviset läggs fram i hovrätten på sådant vis att en tillförlitlig värdering av beviset ändå kan göras. Det föreslås också en teknisk justering av den tilltrobestämmelse som gäller i Högsta domstolen.

När det gäller reglerna om förnyad bevisupptagning i 35 kap. 13 § andra stycket RB föreslås en återgång till den regel som gällde före den 1 september 1989. Ändringen innebär att en parts begäran om förnyad bevisupptagning i allmänhet skall godtas.

I syfte att förbättra förutsättningarna för bevisvärdering utan förnyad bevisupptagning i överrätt föreslås att även förhör med tilltalade i brottmål skall protokolleras, t.ex. genom att tas upp på band.

Det föreslås att förhör med vittnen och andra förhörspersoner i rättegång skall kunna protokolleras genom att tas upp på videoband, dock endast om den som skall höras lämnar sitt samtycke till videoinspelningen och rätten inte anser det olämpligt.

Remissinstanserna: När det gäller protokolleringen av den tilltalades utsaga är nästan alla positivt inställda till förslaget. I övrigt är remissutfallet är splittrat; några är positiva, men flera pekar på problem.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Utredningen har föreslagit att förhöret med en person som hörs i bevissyfte i en rättegång under vissa förutsättningar skall kunna tas upp och bevaras på videoband. Syftet är främst att högre rätt skall få ett bättre underlag för bevisbedömningen än vad som är möjligt om förhöret exempelvis bara spelas in på ljudband. Detta förslag avser regeringen att behandla inom kort i ett annat lagstiftningsärende som även det gäller videoteknik och där det kommer att övervägas förslag om en försöksverksamhet med videoanvändning i rättegång. Det arbetet kommer att bygga på förslag av en utredare i departementspromemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7).

Ett av utredningens övriga förslag som har med förnyad bevisupptagning att göra, nämligen utformningen av de s.k. tilltrosparagraferna, bör ses i ljuset av hur frågan om videoanvändning i domstolarna slutligt löses. Regeln säger i dag, såvitt gäller tvistemål i hovrätten, att, när tingsrätten har hört t.ex. ett vittne om en viss omständighet, hovrätten inte får ändra tingsrättens dom i den delen utan att ta upp beviset på nytt vid huvudförhandling, om avgörandet även i hovrätten är beroende av tilltron till det beviset. Undantag gäller bara om det finns synnerliga skäl att värdera beviset annorlunda. För brottmålen gäller samma regler, men här finns dessutom ett ytterligare undantag från ändringsförbudet, nämligen om ändringen sker till den tilltalades förmån. Utredningen föreslår att man mjukar upp tilltrosreglerna och föreskriver att hovrätten, även utan omhörande av en tilltrosperson, får ändra avgörandet om hovrätten ändå kan göra en tillförlitlig värdering av beviset.

Remissutfallet är blandat. Flera av de remissinstanser som varit positiva har, i likhet med utredningen själv, särskilt pekat på att en videoinspelning från tingsrätten kan motivera att beviset inte tas upp på nytt i högre rätt. Hovrätten över Skåne och Blekinge har särskilt anmärkt att så länge det i princip bara finns vanliga bandinspelningar att tillgå är detta ett alltför magert underlag för en reform. Regeringen anser att det ligger en hel del i det förda resonemanget. Den slutliga prövningen av utredningens förslag bör anstå tills åtminstone en försöksverksamhet med videoanvändning har genomförts och erfarenheter kunnat vinnas därav.

Utredningens nästa förslag gäller regeln i 35 kap. 13 § andra stycket RB, som föreskriver bl.a. följande. Har tingsrätten i ett mål som överklagats till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen. Före 1989 var regeln formulerad något

annorlunda, genom att det då dessutom föreskrevs att beviset skulle tas upp om en part yrkade det och hovrätten inte fann att den förnyade upptagningen skulle sakna betydelse. Enligt motivuttalanden som gjordes i 1989 års lagstiftningsärende (prop. 1988/89:95) finns dock partsinflytandet från före 1989 kvar orubbat när det gäller just tilltrosbevis. Detta framgår dock inte av lagtexten, vilket utredningen har påtalat som en brist. Utredningen har föreslagit en återgång till samma lagtext som gällde före 1989. Som skäl har utredningen anfört att det ansvar hovrätten enligt gällande lagtext har för om bevis skall tas upp på nytt eller inte föranleder en hel del extra arbete och tidsutdräkt med föredragningar i sådana frågor och att beslutet som regel ändå blir att omhörandet tillåts. Remissutfallet är blandat, men med en övervikt för att behålla gällande formulering. Svea hovrätt har yttrat att prövningen av om omhörande skall tillåtas eller inte visserligen har krävt mer arbete efter 1989 men att detta har uppvägs väl av att onödiga omförhör har kunnat undvikas. Utredningens påstående att föredragningarna som regel ändå resulterar i att omhörande tillåts har ifrågasatts av Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Regeringen konstaterar att 1989 års lagändring syftade till att tydligare markera att hovrätten skall ta självständig ställning till om omförhör skall ske eller inte. Det finns fortfarande goda skäl för en ordning som är ägnad att säkerställa att muntlig bevisning inte skall tas upp på nytt slentrianmässigt utan bara om det finns ett verkligt behov. Skälen är främst att bevisningen typiskt sett är bättre i tingsrätten, eftersom förhöret där ligger närmare i tiden efter den i målet aktuella händelsen eller motsvarande, och att det är förenat med kostnader och andra olägenheter att hålla nya förhör. Remissutfallet har inte visat några påtagliga avigsidor med nuvarande ordning. Regeringen anser att övervägande skäl talar för att behålla nu gällande ordning.

Slutligen har utredningen föreslagit att förhöret med den tilltalade i brottmål skall protokolleras, dvs. normalt sett att förhöret tas upp på band. Enligt dagens ordning protokolleras inte förhöret med den tilltalade. Remissinstanserna har nästan genomgående tillstyrkt förslaget. Den huvudsakliga vinsten med att protokollera den tilltalades utsaga är att detta ger bättre förutsättningar för bevisvärdering utan förnyad bevisupptagning i överrätterna. Regeringen förordar att förslaget genomförs.

Regeringens förslag: Möjligheten till skriftligt förfarande utvidgas genom att hovrätten får avgöra tvistemål och brottmål utan huvudförhandling om parterna tillfrågas och inte framför några invändningar mot detta.

Möjligheten för hovrätten att mot ena partens vilja avgöra tvistemål på handlingarna, om värdet av det som överklagandet gäller uppenbart inte uppgår till ett basbelopp, upphävs.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta tillstyrker utredningens förslag. Några vill gå något längre i vissa avseenden när det gäller möjligheterna att avgöra mål på handlingarna. Regionåklagarmyndigheten i Stockholm avstyrker förslaget om ökade möjligheter att avgöra brottmål på handlingarna.

Skälen för regeringens förslag: I tvistemål och brottmål är huvudregeln att målet avgörs efter huvudförhandling, men det finns ett flertal undantag (se betänkandet s. 248 f.). Så kallade Ö-mål avgörs efter föredragning, men hovrätten har möjlighet att hålla ett sammanträde om en part eller någon annan behöver höras muntligen. I domstolsärenden är förfarandet i princip skriftligt, men sammanträde bör hållas om det är en fördel för utredningen eller främjar ett snabbt avgörande. Med vissa undantag skall sammanträde alltid hållas om en enskild part begär det.

Utredningen har konstaterat att huvudförhandling skall hållas i alla de fall som muntlig bevisning skall tas upp. I övrigt kan det också behövas huvudförhandling i fall där hovrätten behöver bilda sig en uppfattning om parternas personliga egenskaper. Europakonventionens krav kan göra att förhandling måste hållas också i en del andra fall.

Med dessa utgångspunkter har utredningen analyserat om de möjligheter som i dag finns att avgöra mål i ett skriftligt förfarande kan och bör utvidgas. Endast i ett avseende har utredningen lagt förslag i den riktningen. Det gäller möjligheterna att målet med parternas goda minne avgörs utan huvudförhandling. Enligt 50 kap. 13 § första stycket tredje punkten RB gäller i dag att ett tvistemål får avgöras utan huvudförhandling om båda parter har begärt detta eller har förklarat att de inte har något att invända mot det. Konstruktionen kräver alltså ett aktivt handlande från parterna. Det har visat sig att det ibland är svårt att få ett positivt besked från parterna och att målet av den anledningen måste sättas ut till huvudförhandling. Utredningen har därför föreslagit att målet skall få avgöras på handlingarna även i de fall där ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande på handlingarna, haft något att invända mot detta. Samma konstruktion har föreslagits för brottmålen. Som en uttrycklig förutsättning skall i dessa situationer även gälla att saken kan utredas tillfredsställande utan huvudförhandling.

Remissinstanserna har nästan genomgående tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Regionåklagarmyndigheten i Stockholm har dock avstyrkt förslaget såvitt gäller brottmål och menar att det är principiellt fel att avgöra brottmål utan huvudförhandling.

Regeringen finner att förslaget är tilltalande och att det kan leda till en viss effektivisering. Om parterna underrättas om att hovrätten överväger att avgöra målet utan huvudförhandling och de inte invänder mot detta bör parternas intressen vara tillräckligt tillgodosedda, utan att man såsom i dagens system måste kräva ett uttryckligt medgivande. Någon kränkning av Europakonventionen behöver inte befaras, eftersom den part, vilkens rätt berörs, i ett sådant fall inte har begärt förhandling trots att detta varit möjligt. Enligt regeringens mening gör sig samma överväganden gällande i brottmålen som i tvistemålen. För övrigt är det, såsom nämnts i det föregående, redan i dag möjligt att i vissa fall avgöra brottmål på handlingarna. Såsom utredningen föreslagit bör en uttrycklig förutsättning för att målet skall kunna avgöras utan huvudförhandling vara att saken kan utredas tillfredsställande. Detta har alltså hovrätten att beakta självmant.

Tre av hovrätterna har i sina remissvar, på sinsemellan olika sätt, velat gå längre än utredningen och ytterligare vidga möjligheterna till avgörande på handlingarna. Förslagen har att göra med möjligheterna att avgöra ett mål på handlingarna därför att talan är uppenbart ogrundad eller därför att huvudförhandling kan anses obehövlig. Förslagen är intressanta men de kräver ytterligare överväganden och får tas upp i ett senare sammanhang.

I ett avseende har utredningen funnit att dagens regler står i mindre god överensstämmelse med Europakonventionens krav. Det gäller regeln i 50 kap. 13 § första stycket fjärde punkten RB. Enligt denna punkt får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling om värdet av det som överklagandet gäller uppenbart inte uppgår till det basbelopp som gällde vid tiden för tingsrättens dom och inte båda parter har begärt huvudförhandling. Utredningen har föreslagit att regeln upphävs. Remissinstanserna har inte haft något att invända. Regeringen konstaterar att den nämnda regeln ger ett visst utrymme för att avgöra mål på handlingarna mot ena partens vilja. Detta är, såsom utredningen säger, inte alltid förenligt med Europakonventionens krav. Visserligen kan och bör hovrätten naturligtvis låta bli att tillämpa regeln i de fall detta skulle vara i strid med konventionen. Bättre är emellertid att upphäva regeln, så att lagstiftningen kommer i överensstämmelse med Europadomstolens praxis.

4.5 Domförhet i vissa mål och ärenden

Regeringens bedömning: Utredningens förslag att hovrätten skall vara domför med tre domare även i de fall då tingsrätten bestått av tre lagfarna domare genomförs inte.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att hovrätten i tvistemål, Ö-mål och ärenden skall vara domför med tre domare även i de fall då tingsrätten bestått av tre lagfarna domare.

Remissinstanserna: Alla utom en av de remissinstanser som uttalat sig avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Som huvudregel gäller att hovrätten är domför med tre lagfarna domare när ett mål avgörs. Om tingsrätten har bestått av tre lagfarna domare, skall hovrätten dock bestå av fyra domare. Detta kan vara fallet i tvistemål och ärenden och i mål som i hovrätten betecknas som Ö-mål.

Utredningen har föreslagit att föreskriften om fyra domare i hovrätten tas bort och att hovrätten alltså skall vara domför med tre domare även i den angivna situationen. Som skäl för förslaget har utredningen i huvudsak anfört följande. Hovrättens prövning bör ha förutsättningar att ge större garantier för ett riktigt avgörande än tingsrättens, men detta innebär inte nödvändigtvis att fler lagfarna domare måste delta i hovrättens prövning. Vad som framför allt motiverar att tingsrätten har tre domare i tvistemål är värdet av en kollegial sammansättning i mål där omfattande bevisning läggs fram, eftersom det kan vara svårt för en ensam domare att både vara ordförande och vaka över alla frågor i rättegången. När målet kommer till hovrätten har målet redan behandlats i första instans och prövningen i hovrätten är ofta mer begränsad. Intresset av en mer kvalificerad prövning i hovrätten är enligt utredningens mening tillgodosett genom att målet prövas en andra gång. Om hovrätten alltid är domför med tre i stället för med fyra domare, ökar möjligheterna för en hovrättsavdelning att döma i två sammansättningar samtidigt.

Utredningens förslag har tillstyrkts av Svea hovrätt. I övrigt har de remissinstanser som uttalat sig i frågan varit negativa till utredningens förslag. De menar att det är viktigt att fler lagfarna domare deltar i hovrättens avgörande än i tingsrättens. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det redan med hänsyn till symbolvärdet av en större sammansättning i hovrätten finns anledning att den upprätthålls åtminstone så länge de flesta tjänsterna i hovrätt inte är befordringstjänster. Hovrätten för Övre Norrland anför att en överrätt vid sin prövning, som ofta sker på i stort sett samma underlag som i tingsrätten, i någon mening bör ha en starkare sammansättning än den tingsrätten hade. Piteå tingsrätt anför att varje domare måste antas ge ett väsentligt bidrag till prövningen och att det är viktigt att kvaliteten i hovrättsprövningen är god. Malmö tingsrätt menar att hovrätterna endast kan få sin i förhållande till tingsrätterna större tyngd genom att antingen anställningarna i hovrätterna är mer kvalificerade eller genom att fler ledamöter deltar i ett måls avgörande; tingsrätten anser att man i vart fall tills vidare bör välja det senare alternativet. JUSEK vill behålla nuvarande ordning, bl.a. med hänsyn till att tingsrätten ofta har en sammansättning med tre ordinarie domare. Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen anför att de flesta av de ganska fåtaliga tvistemål som frågan gäller kommer från de större städernas tingsrätter som ofta har betydande erfarenhet och kompetens i bedömningen av civila mål, men att man får räkna med att en tillförordnad assessor ofta ingår i sammansättningen i hovrätten och att även övriga ledamöter ibland har begränsad erfarenhet av sådana mål. Samma remissinstans tror inte heller att ett genomförande av utredningens förslag skulle stimulera till den överföring av tvistlösning i civila mål från skiljenämnder till domstolar som statsmakterna i andra sammanhang ansett önskvärd.

Regeringen noterar att remissutfallet nästan genomgående är negativt. De skäl av ändamåls- och effektivitetskaraktär som utredningen har anfört och som i övrigt kan anföras är inte så starka att regeringen åtminstone för närvarande mot den tydliga remisskritiken vill föra utredningens förslag vidare. Det kan bli aktuellt att återkomma till frågan senare i samband med att andra förändringar av hovrättsarbetet övervägs.

4.6 Påföljd för utevaro m.m.

Regeringens förslag: För de fall då ett sammanträde ställs in i förväg på grund av att någon anmält förhinder skall domstolen få besluta om påföljd som upptagits i kallelsen, om inte utredning i efterhand kommer in som gör det sannolikt att personen hade laga förfall.

Ett överklagande i tvistemål skall, såsom nu gäller i brottmål, kunna förfalla när en klagande som kallats personligen till huvudförhandling i hovrätten eller i Högsta domstolen bara inställer sig genom ombud.

Ett överklagande skall förfalla om en klagande uteblir från ett sammanträde för muntlig förberedelse i hovrätten eller i Högsta domstolen.

Förslagen syftar till att förhandlingar inte i onödan skall behöva ställas in och därefter behöva sättas ut på nytt.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag innebär emellertid även att ett överklagande skall kunna förfalla om en klagande som kallats personligen till muntlig förberedelse i överrätt inställer sig endast genom ombud. Därutöver har utredningen förslagit ett klargörande i lagtexten som gäller hämtning av en s.k. medtilltalad till förhandling i överrätt.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet utredningens förslag eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Den som underlåter att enligt rättens beslut infinna sig vid rätten eller annars fullgöra något i rättegången kan enligt skilda bestämmelser i rättegångsbalken drabbas av olika påföljder. Regeringen fäster stor vikt vid att sådana bestämmelser skall vara utformade så att man i möjligaste mån kan komma till rätta med de problem som följer med att behöva ställa in förhandlingar för att sedan behöva sätta ut dem på nytt.

Här är aktuellt att diskutera vite, hämtning och tredskodom, och därutöver de påföljder som innebär att ett överklagande förfaller eller att ett mål skrivs av därför att käromålet har förfallit.

Utredningen har till att börja med tagit upp vilka fördelar som kan följa med att låta rätten hålla frågan om påföljd öppen längre än vad som är möjligt i dag. När det gäller vite kan, enligt 9 kap. 9 § RB, i fall ett sammanträde ställs in därför att någon som förelagts vite anmäler förhinder, vitet dömas ut om han inte kommer in med utredning som gör sannolikt att han hade laga förfall. Denna regel gäller för alla instanser.

För det fall att påföljden är en annan än vite kan det ifrågasättas om lagtexten ger något uttryckligt stöd för domstolen att ställa in en förhandling i förväg och ändå hålla frågan om påföljden öppen tills den

som kallats har fått tillfälle att komma in med utredning om sitt förhinder. Om detta inte är möjligt har domstolen, när en part hör av sig före en förhandling och anmäler förhinder, att välja på två alternativ. Domstolen kan antingen ställa in förhandlingen i förväg och då kan påföljden inte dömas ut. Eller också kan domstolen förklara att kallelsen fortfarande gäller och ta ställning till påföljdens utdömande vid själva förhandlings-tillfället, om vederbörande inte infinner sig då. Båda alternativen har uppenbara nackdelar, om det inte är så att det redan från början framstår som sannolikt att den som kallats faktiskt har laga förfall (se 32 kap. 6 § RB). Utredningen förordar att det skall klargöras att det som föreskrivs i 9 kap. 9 § RB även gäller andra påföljder än vite. Utredningen föreslår en generell reglering i rättegångsbalken, motsvarande den som i dag gäller för viten och som skall gälla i princip alla påföljder som kan bli aktuella enligt balken. Förslaget har tillstyrkts av de remissinstanser som uttalat sig. Regeringen ställer sig också bakom förslaget och förordar att det genomförs.

Härefter har utredningen analyserat möjligheterna för hovrätten respektive Högsta domstolen att avgöra mål i parter utevaro.

I brottmål förfaller överklagandet om en enskild klagande helt uteblir från huvudförhandlingen. Detsamma gäller om en enskild klagande som förelagts att infinna sig personligen inställer sig endast genom ombud och rätten inte anser sig ändå kunna avgöra målet. Regeringen bedömer i likhet med utredningen att här inte finns något utrymme för att utvidga möjligheterna till avgörande i klagandens utevaro eller personliga frånvaro.

När det gäller tvistemål finns den skillnaden att en klagande, som trots föreläggande om personlig inställelse endast kommer genom ombud, inte kan drabbas av att överklagandet förfaller. Hovrätten respektive Högsta domstolen är här hänvisad till att antingen pröva målet i det skick det är eller att med hjälp av vitesförlägganden – eller i indispositiva mål hämtning – förmå parten till inställelse. Utredningen menar att det saknas skäl att behandla en enskild klagande annorlunda i tvistemål än i brottmål och föreslår att överklagandet skall kunna förklaras förfallet i den beskrivna situationen även i tvistemål.

Vidare föreslår utredningen att även sammanträde för muntlig förberedelse i överrätterna i tvistemål och brottmål skall omfattas av samma påföljdssystem såvitt gäller klaganden.

När det gäller sanktioner mot att klagandens motpart uteblir (se betänkandet s. 261 f.) har utredningen inte föreslagit några ändringar.

Förslagen har överlag godtagits vid remissbehandlingen. Regeringen ansluter sig till utredningens förslag såvitt gäller huvudförhandling i tvistemål. När det gäller sammanträde för muntlig förberedelse anser regeringen att utredningens förslag är för långtgående på så sätt att ett överklagandet skulle kunna förfalla om klaganden inställde sig bara genom sitt ombud trots att han förelagts personlig inställelse. Det får anses tillräckligt att införa den sanktionen att överklagandet förfaller om klaganden helt uteblir från den muntliga förberedelsen.

En ytterligare fråga som utredningen har diskuterat i detta sammanhang gäller hämtning av en s.k. medtilltalad till förhandling i hovrätten eller

Högsta domstolen. Därmed avses i princip den som är eller har varit misstänkt för samma brott som den tilltalade i målet eller för ett brott som har omedelbart samband med det. Frågan är om gällande lagtext otvetydigt innebär att en medtilltalad kan hämtas till förhandling i överrätterna. I 36 kap. 1 § fjärde stycket RB anges att vad som sägs om tilltalade i fråga om t.ex. utevaro från förhandling i bl.a. 46 kap. 15 § skall gälla även för medtilltalade. I 46 kap. 15 § sägs bl.a. att den tilltalade får hämtas. 46 kap. gäller visserligen bara tingsrätt, men 36 kap. gäller alla instanser. Den teknik som har använts är att lagstiftaren, i stället för att skriva ut bl.a. att den medtilltalade får hämtas, har lånat denna information från ett befintligt lagrum. Att detta lagrum, 46 kap. 15 §, i sin tur bara reglerar tingsrättsprocessen saknar enligt regeringens mening betydelse. Avgörande är i stället att 36 kap., på grund av balkens systematik, gäller *alla* instanser. Regeringen anser det alltså klart att nuvarande lagstiftning medger hämtning av medtilltalad till huvudförhandling även i hovrätt och Högsta domstolen. Den ändring i förtydligande syfte som utredningen föreslagit – i 51 kap. 17 § RB, som anger vilka tingsrättsbestämmelser som gäller för huvudförhandlingen i hovrätt – bör därför inte genomföras.

4.7 Ombudstvång

Regeringens bedömning: Inga regler om ombudstvång införs nu.

Utredningens förslag: Hovrätten skall kunna förelägga en klagande i ett dispositivt tvistemål, dock inte i tvistemål om mindre värden, att anlita ett ombud, om detta är nödvändigt med hänsyn till hur parten utfört sin talan tidigare i målet. Om det behövs får det föreskrivas att ombudet skall vara advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. Överklagandet skall kunna avvisas om föreläggandet inte följs.

Remissinstanserna: De flesta avstyrker förslaget. Många har förslag till olika alternativa lösningar.

Skälen för regeringens bedömning: Svensk rätt har alltid medgett att parterna för sin egen talan, om de vill. Ett inslag med ombudstvång, om än blygsamt, skulle därför innebära en klar nyordning.

Utredningens förslag innebär att en hovrätt skall kunna förelägga en part att anlita ett ombud i målet, om det är motiverat med hänsyn till hur parten dittills har fört sin talan. Förslaget tar endast sikte på klaganden i dispositiva tvistemål som inte räknas som tvistemål om mindre värden (s.k. förenklade tvistemål eller FT-mål). Om det behövs får hovrätten föreskriva att ombudet skall vara advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. Om parten inte följer föreläggandet skall talan kunna avvisas.

Utredningen har i huvudsak anfört följande skäl för sitt förslag. Hovrättens möjligheter att snabbt handlägga mål motverkas ibland av parternas sätt att föra processen, t.ex. på ett yvigt sätt, med långa och svår-tillgängliga skrifter eller med täta ändringar i upplägget av talan. Detta gäller främst mål där parten själv för sin talan. I en del sådana mål skulle

det underlätta avsevärt, både för hovrätten och för motparten i målet, om ett ombud förde partens talan. Det finns därför ett behov för hovrätten att effektivt kunna förmå parten att anlita ett ombud.

Såvitt gäller brottmål anser utredningen att möjligheten att förordna offentlig försvarare täcker det behov som kan finnas. När det gäller FT-mål bör man enligt utredningen inte överhuvudtaget överväga en möjlighet att ålägga en part att ställa ombud för sig. Parter i indispositiva tvistemål företräds som regel redan av ombud som vanligen också är biträde enligt rättshjälpslagen. Ö-mål och ärenden är i regel så begränsade till sin karaktär att något ombudstvång enligt utredningens uppfattning inte närmare behöver övervägas där heller. Remiss instanserna har i huvudsak instämt i dessa bedömningar.

För övriga mål, dvs. endast för de dispositiva tvistemål som inte handläggs som FT-mål, har utredningen föreslagit de beskrivna möjligheterna till ombudstvång. Utredningen menar att problemen med processföringen i princip bara gäller klaganden, varför regeln bara bör omfatta den som har överklagat till hovrätten och inte dennes motpart. När det gäller svårigheterna att hitta ett ombud som vill åta sig saken menar utredningen att de klagande som varken har råd att betala ett ombud eller kan få rättshjälp är mycket få och inte överdrivet skyddsvärda. Dessutom menar utredningen att de parter det gäller som regel kommer att förlora målet och då är det snarast till fördel för parten att talan avvisas på ett så tidigt stadium som möjligt. Vidare noterar utredningen att behovet av en regel som den föreslagna minskar ju fler mål som omfattas av krav på prövningstillstånd.

Bland remissinstanserna är det några som i princip accepterar förslaget. Men remisskritiken är övervägande negativ och man pekar på olika brister i utredningens förslag. Flera ifrågasätter sålunda hovrätternas behov av den föreslagna regeln. De relevanta fallen bedöms vara så få att de inte motiverar ett avsteg från principen att parter skall få föra sin egen talan om de vill det. Samtidigt påpekar flera att behovet av att tvångsvis kunna tillsätta ett ombud torde vara större i tingsrätt, där den huvudsakliga utredningen och sorteringen av processmaterialet sker. Högsta domstolens ledamöter menar att regeln, om den genomförs för hovrätterna, borde övervägas även för Högsta domstolens del, bl.a. med hänsyn till att prejudikatbildningen kan underlättas. Utredningen har emellertid inte lämnat underlag för bedömning av om förslaget kan komma tingsrätterna och Högsta domstolen till del. Riksskatteverket och Kronofogdemyndigheten i Göteborgs och Bohuslän, som i princip accepterar förslaget, anser att behovet av ombudstvång kan vara lika stort i utsökningsmål som handläggs som Ö-mål eller domstolsärenden. Hovrätten över Skåne och Blekinge, som avstyrker förslaget, menar att förslaget, om det genomförs, bör övervägas också för brottmål om enskilda åtal, och även för klagandens motpart i de måltyper där klaganden skulle omfattas. Flera remissinstanser menar att utredningen har underskattat omfattningen av parternas problem att hitta och bekosta adekvata ombud samt att det finns en påtaglig risk för meningsskiljaktigheter mellan parten och ett ”påtvingat” ombud. På detta sätt menar de att förslaget är betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt. Flera förordar att problemen i stället löses genom

en stram processledning. Man menar att många av de fall som skulle träffas av den föreslagna regeln kan tas om hand genom befintliga regler om avvísning av talan när klaganden trots föreläggande inte presterar tydliga ändringsyrkanden och grunder. Därvid påpekas också att gränsen mellan dessa avvísningsfall och de fall som skulle kunna föranleda ombudstvång är oklar. Några anser det bättre att ett eventuellt reformbehov tillgodoses genom en viss utvidgning av möjligheterna att avvisa en otydlig talan. Någon har också pekat på möjligheterna att bättre utreda ståndpunkterna vid ett förberedande sammanträde med parterna i hovrätten.

Remisskritiken ger uttryck för stark ovilja mot utredningens förslag. Regeringen anser inte att förslaget kan genomföras i sin nuvarande form. Det befintliga beredningsunderlaget räcker inte heller till för att ta definitiv ställning till de sinsemellan mycket divergerande förslag till modifieringar som remissbehandlingen gett upphov till. Regeringen lägger därför för närvarande inte fram något förslag om ombudstvång.

4.8 Delgivning av föreläggande att avge svarsskrivelse i brottmål m.m.

Regeringens förslag: Reglerna om delgivning av överklagande i brottmål ändras så att formell delgivning inte behöver ske med åklagaren. Detsamma skall gälla för resningsansökningar.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Om ett överklagande inte avvisas, och inte heller ogillas genast därför att det är uppenbart ogrundat, skall det delges motparten med föreläggande för denne att svara inom viss tid. Utredningen har föreslagit att det formella kravet på delgivning slopas när det är en åklagare som är motpart i målet och att hovrätten då i stället får skicka föreläggandet på annat sätt, t.ex. i vanligt lösbrev eller genom telefax. Motiven till förslaget är att formell delgivning innebär en onödig arbetsbelastning med tanke på att åklagaren är tjänsteman vid en statlig myndighet med betryggande rutiner för posthanteringen. Utredningen har föreslagit att samma regel införs för rättegången i Högsta domstolen och att även resningsärenden i båda instanserna skall omfattas. De remissinstanser som har yttrat sig i frågan har tillstyrkt förslaget.

Regeringen har redan tagit ställning för utredningens förslag. Det skedde i propositionen (1996/97:131) Prövningstillstånd i hovrätten, vilken sedermera återkallades av skäl som inte hade med detta förslag att göra. I det ärendet hade Lagrådet föreslagit ett mer generellt undantag som innebar att allmänna domstolar alltid, efter lämplighetsövervägande, skulle kunna avstå från föreskriven delgivning när adressaten är en statlig myndighet. Regeringen anser nu som då att Lagrådets förslag är för långtgående. Såsom påpekades i den nämnda propositionen (s. 105) intar åklagarväsendet en särställning genom att det hanterar en överlägset stor mängd mål vid de allmänna domstolarna jämfört med andra myndigheter.

Det är därför ingenting onaturligt att föreskriva en särskild lösning för åklagarna. Vi förordar att utredningens förslag nu genomförs.

5 Åtgärder för att begränsa flödet av mål till hovrätterna

I föregående avsnitt har huvudsakligen behandlats åtgärder för ett mera ändamålsenligt hovrättsförfarande. Utredningen har i enlighet med sina direktiv även sett över saken från ett annat håll och då gått igenom vilka möjligheter som kan finnas att med olika medel minska själva måtillströmningen till hovrätterna. Utredningen har i detta hänseende funnit att utrymmet för förändringar är mycket begränsat och, såsom kommer att framgå av det följande, bedömer regeringen dessutom att vissa av de förslag som utredningen lagt fram på det området inte bör föras vidare.

Utredningen har i detta avsnitt först tittat på möjligheterna att minska måtillströmningen genom att införa förbud mot överklagande. Utredningen har konstaterat att rätten till överklagande från första instans är hävdvunnen i Sverige men har ändå funnit att det bör kunna finnas ett litet utrymme för ett förbud mot överklagande, nämligen när det gäller dispositiva tvistemål om mycket små värden. Utredningen har stannat vid en värdegräns för tvisteföremålet på ett tiondels basbelopp, f.n. 3 640 kronor. Utredningen har föreslagit undantag från förbudet i mål där en part yrkar sådant undantag och gör sannolikt att målet har prejudikatintresse.

Fem av experterna i utredningen har förklarat att de inte kan ställa sig bakom förslaget. Även nästan alla remissinstanser har avstyrkt förslaget. Man har främst hänvisat till principiella betänkligheter med ett överklagandeförbud, till gränsdragningsproblem som en beloppsgräns för med sig och till att prejudikatbildningen på vissa områden skulle hämmas. Vidare har många bedömt att de resursmässiga vinster man skulle göra på ett överklagandeförbud av den föreslagna omfattningen vore försumbara, bl.a. med hänsyn till att sådana mål redan i dag omfattas av krav på prövningstillstånd i hovrätten och att ett överklagandeförbud sannolikt skulle öka antalet resningsansökningar. Regeringen medger att det, såsom utredningen har pekat på (se betänkandet s. 282 f.), finns vissa fördelar med att överklagande inte kan ske i mål om mycket små värden. Regeringen kan emellertid inte bortse från den kritik förslaget har fått och bedömer att förslaget inte bör föras vidare.

Regeringens förslag: En dom eller ett slutligt beslut får, enligt dagens ordning, kompletteras inom två veckor från avgörandet om rätten av förbiseende har underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband därmed. Regeringen föreslår att denna tidsfrist utsträcks till sex månader efter det att avgörandet vann laga kraft. En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelades skall dock förutsätta att en part yrkar detta och att motparten inte motsätter sig det.

Regeringens bedömning: Inga ändringar görs när det gäller instituten rättelse och omprövning.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta tillstyrker vad utredningen har förordat. Svea hovrätt har avstyrkt förslaget om utvidgade möjligheter till komplettering av ett avgörande.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: En domstol får besluta om *rättelse* av en dom eller ett beslut om avgörandet innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende. Utredningen har diskuterat möjligheterna att i effektiviserande syfte eventuellt utvidga tillämpningsområdet för institutet rättelse. Såsom utredningen har konstaterat skulle en utvidgning kräva att man skulle kunna rätta även oriktigheter som inte är uppenbara. Regeringen gör samma bedömning som utredningen och remissinstanserna, nämligen att detta inte är lämpligt. Inga förslag om ändringar i rättelsereglerna läggs därför fram.

När det gäller *omprövning* är det lämpligt att i första hand ta de nuvarande reglerna i ärendelagen (1996:242) och förvaltningslagen (1986:223) till utgångspunkt för sina överväganden. Enligt ärendelagen, som i detta avseende i princip överensstämmer med förvaltningslagen, skall tingsrätten ändra ett beslut som är uppenbart oriktigt, om det kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part. Regeln gäller endast för beslut som tingsrätten meddelat som första instans. Frågan är om liknande regler kan övervägas för tvistemål och brottmål i tingsrätt. I tvistemål är det alltid två parter som står mot varandra, varför omprövningsregeln uppenbarligen passar dåligt, åtminstone för dom eller slutligt beslut i målet. I brottmål har visserligen den tilltalade ingen enskild motpart när endast åklagaren har fört talan mot honom eller henne, men man kan knappast undgå att ta hänsyn till att en målsägandes intresse kan behöva beaktas även om målsäganden inte har fört talan i ansvarsfrågan. Inte heller för brottmålsdomar passar alltså omprövning bra. Såsom utredningen konstaterat kan situationen vara en annan när det gäller beslut under rättegången, eftersom det då ibland inte finns någon enskild motpart, såsom t.ex. vid utdömande av vite på grund av utevaro från förhandling eller vid beslut om att avslå begäran om biträde eller försvarare. Antalet sådana fall är emellertid relativt litet och i en del av dessa är parten dessutom oförhindrad att framställa samma yrkande på nytt i tingsrätten. Regeringen gör samma bedömning som

utredningen, att det inte är motiverat att införa regler om omprövning i rättegångsbalken.

Komplettering av ett avgörande får ske om rätten av förbiseende har underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut. Det kan t.ex. gälla ett kostnadsyrkande som rätten glömt att ta ställning till i samband med målets avgörande. Komplettering kan däremot inte avse prövning av något moment som rör själva saken. Före ett beslut om komplettering skall parterna få tillfälle att yttra sig om det inte är uppenbart obehövligt. Beslutet är att betrakta som ett slutligt beslut och kan överklagas. Enligt dagens ordning får komplettering ske senast inom två veckor från det att avgörandet meddelades. Anledningen till denna tidsbegränsning är att man velat ge parterna rimlig tid att överklaga avgörandet i dess helhet efter det att de sett kompletteringsbeslutet.

Utredningen har även när det gäller komplettering sett över vilka möjligheter som kan finnas att utvidga dess tillämpningsområde. Det står klart att komplettering inte heller fortsättningsvis skall kunna omfatta moment som rör själva saken. Däremot kan det finnas utrymme för att bryta igenom tvåveckorsgränsen. Detta skulle göra att man i fler fall än nu kan undvika överklagande eller klagan över domvilla, vilket skulle kunna vara till fördel för både parter och för domstolsväsendet. Utredningen har föreslagit att komplettering skall få ske ända fram till sex månader efter det att avgörandet vann laga kraft. Sexmånadersgränsen är satt för att korrespondera med tidsgränsen för att klaga över domvilla i den aktuella situationen. Förutsättning för att komplettering skall kunna ske senare än två veckor efter att avgörandet meddelades skall vara att en part begär kompletteringen och att motparten inte motsätter sig den. Förslaget har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Svea hovrätt har dock avstyrkt förslaget. Hovrätten anser inte att det inte finns behov av det föreslagna alternativet till överklagande eller klagan över domvilla och att det dessutom är principiellt otillfredsställande med två metoder för att uppnå samma sak.

Regeringen bedömer det som betydligt enklare och som en klar vinst om en underlåtenhet av rätten kan åtgärdas genom komplettering i stället för att överklagande eller klagan över domvilla skall behöva tillgripas. Att i vissa fall två alternativa handlingssätt kan komma att stå till buds är ingen direkt nackdel. Regeringen förordar att utredningens förslag genomförs.

Lagrådet har föreslagit en teknisk justering i lagtexten, som vi återkommer till i författningskommentaren. Lagrådet har tillagt att motsvarande behov av komplettering efter den tidpunkt då en dom eller ett beslut har vunnit laga kraft kan finnas även för förvaltningsprocessens del. Regeringen avser att uppmärksamma detta vid den fortsatta reformeringen av förvaltningsprocessen.

Regeringens förslag: Kravet på att parterna skall ha träffat avtal om att inte överklaga tingsrättens dom slopas som förutsättning för att tingsrätten i ett dispositivt tvistemål skall kunna hänskjuta en fråga direkt till Högsta domstolen.

Regeringens bedömning: Utredningens förslag att avtal, som ingåtts före tvistens uppkomst, om att inte överklaga tingsrättens dom även skall vara giltiga i tvistemål om mindre värden (FT-mål) genomförs inte. Inga ändringar görs heller för att införa s.k. språngöverklagande, dvs. överklagande direkt från tingsrätt till Högsta domstolen.

Utredningens förslag: Ett avtal att inte överklaga tingsrättens dom, som i dag är en förutsättning för att tingsrätten skall kunna hänskjuta en prejudikatfråga till Högsta domstolen, får förenas med villkoret att prövningstillstånd meddelas. Avtal att inte överklaga tingsrättens dom skall vara giltiga även i FT-mål, även om de ingås före tvistens uppkomst.

Remissinstanserna: Alla som särskilt yttrat sig över utredningens förslag som gäller hänskjutande av prejudikatfråga till Högsta domstolen har i stället velat gå längre, och slopa kravet på avtal om att inte överklaga tingsrättens dom. Förslaget att även i FT-mål tillåta avtal om att inte överklaga tingsrättens dom, ingångna före tvistens uppkomst, har uttryckligen kommenterats endast av Konsumentverket och verket har avstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Svensk rätt ger inga möjligheter att överklaga ett avgörande av den första instansen direkt till den högsta instansen, i de allmänna domstolarna alltså från tingsrätt direkt till Högsta domstolen. Ett sådant system, s.k. språngöverklagande, finns däremot i flera andra europeiska länder, t.ex. England, Tyskland och Norge. Sverige har i stället ett system enligt vilket tingsrätten kan hänskjuta en viss fråga, en prejudikatfråga, till Högsta domstolen. Denna möjlighet är begränsad till dispositiva tvistemål. En förutsättning för hänskjutande är att parterna har träffat avtal om att inte överklaga tingsrättens dom. Vidare måste parterna samtycka till hänskjutandet. Högsta domstolen tar upp målet bara om prövningstillstånd meddelas av prejudikatskäl. Prövningstillståndet kan begränsas. Högsta domstolen avgör prejudikatfrågan genom slutligt beslut och tingsrätten är vid målets fortsatta handläggning bunden av det avgörandet.

Dessa regler infördes 1989 men har hittills bara utnyttjats vid fyra tillfällen, vilket tyder på att de förutsättningar som ställts upp för hänskjutande har varit för stränga. Utredningen har särskilt pekat på att det för många måste framstå som en alltför stor risk att förbinda sig att inte överklaga tingsrättens dom när man inte vet om Högsta domstolen kommer att meddela prövningstillstånd. Visserligen kan parterna, enligt utredningens analys, med framgång enas om att frånträda avtalet, men eftersom detta alltså kräver enighet är det ingenting som en part kan förlita sig på. Utredningen har då diskuterat om man kan modifiera överklagandeförbudet och kommit till slutsatsen att det skulle vara mindre

lämpligt att helt ta bort det. Det huvudsakliga skälet till det är att då skulle tingsrättsavgörandet utan begränsningar kunna överprövas av hovrätten och Högsta domstolen trots att Högsta domstolen redan prövat en i målet ingående fråga, vilket kan innebära olägenheter och gränsdragningsproblem. I stället har utredningen föreslagit att avtalet om att inte överklaga tingsrättens dom skall få villkoras med att Högsta domstolen verkligen meddelar prövningstillstånd. De remissinstanser som särskilt uttalat sig i denna fråga har dock förordat lösningen att överklagandeförbudet helt tas bort. Detta är också den lösning som föreslagits av en annan statlig utredning, nämligen Skiljedomsutredningen, som har lagt fram det förslaget i sitt slutbetänkande Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65), s. 195 f. I sitt remissvar har Högsta domstolens ledamöter anfört att det troligen krävs att överklagandeförbudet tas bort helt för att institutet skall kunna få någon mera omfattande användning. Ledamöterna medger att detta kan leda till vissa svårigheter i tillämpningen, men anför att dessa inte bör vara värre än de som redan i dag kan uppkomma när Högsta domstolen överprövar en mellandom där en motsvarande prejudikatfråga är aktuell. Flera andra remissinstanser som kommenterat Hovrättsprocessutredningens förslag anser också att det krävs att överklagandeförbudet tas bort för att några märkbara effekter skall kunna uppnås. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att utredningens farhågor är överdrivna. Hovrätten pekar på att tingsrättens dom kan innehålla standpunktstaganden till andra frågor än dem som varit föremål för Högsta domstolens prövning och att det är svårt att se varför parterna skall vara tvingade att avstå från att få sådana frågor överprövade; i stället borde parter i ett dispositivt tvistemål i princip självständigt råda över om tingsrättens dom skall få överklagas. I remissbehandlingen av Skiljedomsutredningens betänkande fick det nu aktuella förslaget i huvudsak ett positivt mottagande.

Även regeringen anser att fördelarna med att genomföra Skiljedomsutredningens förslag överväger. Regeringen inser visserligen att det finns en risk för att processen förlängs om man tillåter överklagande av tingsrättens dom, men samtidigt finns det skäl att tro att parterna som regel avstår från att överklaga denna när Högsta domstolen har avgjort prejudikatfrågan, åtminstone om tingsrättens dom inte rymmer frågor som Högsta domstolen inte haft anledning att ta ställning till. Vad regeringen fäster särskilt stor vikt vid är att Skiljedomsutredningens förslag ger bättre möjligheter för 1989 års reform att få ett ordentligt genomslag. Vi förordar alltså den ordningen att tingsrätten skall kunna hänskjuta en prejudikatfråga till Högsta domstolen oavsett om parterna har förbundit sig att inte överklaga tingsrättens dom. Tingsrättens beslut i frågan om hänskjutande skall ske eller inte bör, liksom i dag, inte kunna överklagas.

Det skulle kunna övervägas att vidga tillämpningsområdet för reglerna om hänskjutande av prejudikatfråga och låta dem avse även andra mål än dispositiva tvistemål. Utredningen har inte föreslagit detta, huvudsakligen med hänsyn till att utredningens förslag bygger på förbud mot att överklaga tingsrättens dom. Nu väljer visserligen regeringen inte den lösningen, men vi vill ändå stanna för att inte föreslå någon utvidgning. Behovet och utrymmet torde vara klart mindre i andra målkategorier än i

dispositiva tvistemål. Remissinstanserna har inte heller efterfrågat någon utvidgning.

Vid sidan av reglerna om hänskjutande av prejudikatfråga till Högsta domstolen finns det enligt regeringens mening knappast något utrymme för att införa regler om sprängöverklagande. Några sådana föreslås därför inte.

En näralliggande fråga som utredningen har tagit upp är dagens regel som särbehandlar FT-målen, alltså tvistemål som gäller högst ett halvt basbelopp, på så sätt att avtal om att inte överklaga domen i sådana mål inte är giltiga om de träffas före tvistens uppkomst. Utredningen har föreslagit att detta undantag för FT-målen slopas. Det huvudsakliga skälet till att FT-målen undantogs när regeln infördes år 1989 var omsorgen om prejudikatbildningen. Eftersom dessa mål redan då omfattades av krav på prövningstillstånd i hovrätten var utgallringen av de mål som kunde komma under Högsta domstolens prövning redan effektiv och det ansågs att man borde vara rädd om de få prejudikatvärda mål det kunde vara fråga om. Emellertid noterades i det lagstiftningsärendet (prop. 1988/89:78, s. 43) även att vissa under remissbehandlingen framförda önskemål om konsumentskydd skulle tillgodoses när man valde lösningen att undanta FT-målen. I det nu aktuella ärendet har utredningen anfört att man inte skall överdriva risken för att prejudikatbildningen försvåras om FT-målen behandlas lika som övriga dispositiva tvistemål. Vidare menar utredningen att det snarast skulle vara en fördel för den svagare parten att före tvistens uppkomst kunna ingå avtal om att inte överklaga domen.

Endast en remissinstans har uttalat sig särskilt om utredningens förslag. Det är Konsumentverket, som tillbakavisar utredningens argument och avstyrker förslaget. Verket befarar att ett genomförande av utredningens förslag skulle hämma prejudikatbildningen. Vidare anser verket att den föreslagna ordningen skulle bli till nackdel för konsumenter och andra typiskt sett svaga parter och att det finns skäl att skydda dessa grupper från att avtala bort överklagandemöjligheten på förhand. Regeringen finner inte skäl att nu göra någon annan bedömning än i 1989 års lagsiftningsärende. Vi förordar därför att nuvarande ordning behålls och för inte utredningens förslag vidare.

5.3 Avräkning av häktningstid

Regeringens bedömning: Den ovillkorliga rätten för en klagande som är häktad att tillgodoräkna sig tiden mellan tingsrättens och hovrättens domar som tid för verkställighet av fängelsestraff behålls utan inskränkningar. Samma sak gäller i ledet mellan hovrätten och Högsta domstolen.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har förklarat sig dela utredningens bedömning. Tre av hovrätterna förordar att frågan om en övergång till fakultativ avräkning av häktningstid övervägs på nytt.

Skälen för regeringens bedömning: Brottsbalkens regler för avräkning av häktningstid innebär bl.a. att en häktad person som överklagar en fängelsestraff har en ovillkorlig rätt att tillgodoräkna sig den tid som förflyter fram till den högre rättens dom som verkställighet av fängelsestraffet. Så har reglerna varit utformade sedan den 1 april 1973. I olika sammanhang och nu även i Hovrättsprocessutredningen har man övervägt att återinföra ett system i stil med det som gällde tidigare, nämligen någon form av fakultativ avräkning. Syftet med en sådan ändring skulle vara att minska måltillströmningen till överrätterna, och särskilt då till hovrätterna. Utredningen har stannat för att inte föreslå någon förändring. Några remissinstanser har förklarat sig dela utredningens bedömning. Tre av hovrätterna förordar att frågan om en övergång till fakultativ avräkning övervägs på nytt för att bedöma om man kan gå denna väg för att avhålla från ”okynnesöverklaganden”.

Enligt utredningen finns det en påtaglig risk för att en tilltalad, på grund av att han eller hon befarar att det totala frihetsberövandet kommer att förlängas, avstår från att överklaga ett avgörande som borde ändras av hovrätten; under sådana förhållanden skulle hovrätten inte kunna fungera som den garant för riktiga avgöranden som den är avsedd att göra. Utredningen anser inte att ett system med fakultativ avräkning skulle kunna bli särskilt träffsäkert, utan att det skulle träffa både grundlösa överklaganden och sådana som har visst fog för sig men som ändå inte får framgång. Det är också enligt utredningen mindre tilltalande att en sådan tänkt förändring, utan att det finns sakliga skäl för det, skulle rikta in sig bara mot den minoritet av tilltalade som är häktade och inte också mot dem som är på fri fot.

Regeringen delar utredningens betänkligheter mot ändring av principen om obligatorisk avräkning av häktningstid vid överklagande. Vi lägger därför inte fram något förslag i den riktningen.

5.4 Ekonomiska styrmedel

Regeringens bedömning: Begränsningar av förmånerna enligt rätts-hjälpslagen och enligt reglerna om offentlig försvarare i brottmål i syfte att stoppa grundlösa överklaganden införs inte. Inte heller införs det system med överklagandeavgifter som utredningen föreslagit. Utredningens förslag om nedsättning av förlikningslikvid bereds vidare.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit ett system med överklagandeavgifter som skall betalas av dem som överklagar till hovrätten eller Högsta domstolen i tvistemål eller domstolsärenden. Vidare har utredningen föreslagit en särskild lag om nedsättning hos länsstyrelsen av förlikningslikvid och särskilda regler för fördelning av rättegångskostnaderna när ett förlikningserbjudande avvisas.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens när det gäller att förmånerna enligt bl.a. rätts-hjälpslagen inte skall begränsas.

Remissinstanserna: De flesta instämmer i att begränsningar i förmånerna enligt bl.a. rättshjälpslagen bör undvikas. Ingen remissinstans har uttalat sig helt positivt om förslaget om överklagandeavgifter; åtskilliga är negativa eller tveksamma. När det gäller förslaget om nedsättning av förlikningslikvid är remissutfallet blandat.

Skälen för regeringens bedömning: I sina resonemang om vilka åtgärder som kan övervägas för att begränsa måltillströmningen till överrätterna, främst hovrätterna, har utredningen diskuterat om det är möjligt och lämpligt att på något sätt begränsa de förmåner som finns enligt rättshjälpslagen och enligt reglerna om offentlig försvarare i brottmål. Utredningen har dock tagit avstånd från denna tanke. Regeringen vill, i likhet med en majoritet av remissinstanserna, inte heller slå in på denna väg. Sådana åtgärder skulle inte vara något effektivt sätt att stoppa just vad man ibland kallar ”okynnesöverklaganden”, utan skulle även inverka på benägenheten att överklaga avgöranden som faktiskt borde ändras. De skulle också komma att rikta sig främst mot personer med dålig ekonomi. Inga förslag i den vägen läggs alltså fram.

Utredningen har lagt fram ett förslag om överklagandeavgifter som skall tas ut av dem som överklagar till hovrätten och till Högsta domstolen i tvistemål och domstolsärenden. Avgiften skall enligt förslaget motsvara den ansökningsavgift som tas ut i tingsrätten enligt gällande avgiftslista. Som exempel kan nämnas att avgiften i vanliga tvistemål för närvarande är 450 kr. Avgiften skall vara en förutsättning för att målet skall tas upp i den högre rätten. I mål där det finns ett flerpartsförhållande skall avgiften vara en ersättningsgill rättegångskostnad. I andra mål skall staten, dvs. domstolen betala tillbaka avgiften till en klagande som får någon framgång med sin talan. Avgiften skall också omfattas av beviljad rättshjälp.

Ingen remissinstans har uttalat sig helt positivt om förslaget. Tio är negativa, åtta är tveksamma. Man hänvisar till att systemet blir ineffektivt som medel att avhålla från grundlösa överklaganden, att det blir administrativt krångligt på flera sätt och att det innebär en förlustaffär för staten särskilt om avgiften skall kunna omfattas av rättshjälpen. Vidare varnas för att gränsdragningsproblem och andra tillämpningssvårigheter uppkommer.

Enligt regeringens bedömning finns det en hel del fog för remisskritiken. Fram till 1971 hade Sverige ett system med s.k. vadepenning, som den som ville överklaga hovrättens avgörande var tvungen att nedsätta. Det systemet gav upphov till omfattande tillämpningssvårigheter och det rådde total enighet i frågan om dess avskaffande år 1971. Även om utredningen gjort en del för att nu åstadkomma ett bättre system är förslaget, såsom remissinstanserna också påpekat, behäftat med flera av de svagheter som vidlåde systemet med vadepenning. Regeringen bedömer att utredningens förslag inte bör genomföras.

Slutligen har utredningen lagt ett förslag till en särskild lag om nedsättning hos länsstyrelsen av förlikningslikvid och särskilda regler för fördelning av rättegångskostnaderna när ett förlikningserbjudande avvisas. Syftet är att seriösa förlikningsbud skall ha bättre chanser att bli antagna, därför att käranden riskerar att inte få betalt för sina

rättegångskostnader i fortsättningen om han inte vinner mer än vad som erbjöds förlikningsvis. Systemet har i viss utsträckning en förebild i engelsk rätt.

Remissutfallet är blandat. Många tycker att förslaget är intressant. Samtidigt har remissomgången tydligt visat att den föreslagna ordningen är komplicerad att tillämpa och svår att överblicka, både för parter – särskilt om de inte har ombud – och för domstolarna. Man kan särskilt peka på en osäkerhet om hur reglerna skall tillämpas i högre rätt, hur de skall tillämpas om någon part har rättshjälp, hur reglerna slår om parterna är ömsom kående och svarande samt vilka möjligheter som bör finnas att fastställa jämkad ersättning till en vinnande part inom det föreslagna systemet. Detta föranleder till slutsatsen att förslaget bör bli föremål för ytterligare beredning inom regeringskansliet, i ljuset bl.a. av de nu lämnade remissynpunkterna. Regeringen siktar alltså på att i ett senare sammanhang återkomma med ett nytt förslag med huvudsakligen samma inriktning som utredningens.

6 Ekonomiska konsekvenser

Förslagen syftar till en effektivare handläggning i flera avseenden i allmänna domstolar, särskilt hovrätterna, och kommer därför att innebära vissa arbetsbesparingar både för domstolsväsendet och för parter i mål och ärenden. Förslagen kan beräknas leda till marginella kostnadsbesparingar.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagändringarna bör träda i kraft snarast, och lämpligen den 1 april 1999.

Övergångsbestämmelser behövs för de fall då kallelse har utfärdats enligt äldre bestämmelser men förhandlingen hålls efter ikraftträdandet. I dessa fall skall de äldre bestämmelserna om påföljd vid utevaro från förhandling m.m. tillämpas.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

2 kap. 4 §

I *fjärde stycket* har införts en ny regel om domförhet i hovrätten. Lagtexten har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Den tar sikte på den situationen att en klagande uteblir från ett sammanträde för muntlig förberedelse enligt 50 kap. 10 § eller 51 kap. 10 §. Då skall överklagandet

förfalla och målet skrivs av, se avsnitt 4.6. Hovrätten består vid ett sådant förberedelsesammanträde som regel av en lagfaren domare. Denne ges genom den nya regeln behörighet att skriva av målet. Ändringen kommer att föranleda en motsvarande ändring i förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion.

3 kap. 6 §

I *sista stycket* punkt 1 har införts en ny regel om domförhet i Högsta domstolen. Ändringen motsvarar den som gjorts för hovrättens del i 2 kap. 4 §, se kommentaren till den paragrafen, men får också ett något vidare tillämpningsområde genom att ingen inskränkning gjorts till sammanträde enligt 50 kap. 10 § eller 51 kap. 10 §. *Lagrådet* har sålunda påpekat att paragrafen kommer att bli tillämplig också när ett överklagande har förfallit på grund av den i detta ärende föreslagna bestämmelsen i 32 kap. 7 §, nämligen när en förhandling har ställts in i förväg och en klagande som åberopat laga förfall inte i efterhand kan göra detta sannolikt. Såsom Lagrådet funnit finns det, med hänsyn till den vidsträckta enmanskompetens som råder i Högsta domstolen, inget att erinra mot att ett justitieråd får skriva av ett mål också sedan ett överklagande har förfallit med tillämpning av 32 kap. 7 §.

6 kap. 6 §

Paragrafen gäller vad som skall tas in i protokoll. I enlighet med vad som sagts i avsnitt 4.3 skall i fortsättningen även den tilltalades berättelse i brottmål protokolleras. Ändringen görs genom att det tidigare *andra stycket* i paragrafen upphävs. I *sista stycket* görs språkliga justeringar.

9 kap. 9 §

Paragrafen upphävs och ersätts av 32 kap. 7 §, se kommentaren till den paragrafen.

17 kap. 15 §

Paragrafen innehåller regler om rättelse och komplettering av dom och beslut i tvistemål.

Andra stycket har i enlighet med vad som anförs i avsnitt 5.1 ändrats så att den tid inom vilken komplettering kan ske utsträcks till sex månader från det att avgörandet vann laga kraft. För att rätten inte skall ha möjlighet att på eget initiativ komplettera ett avgörande, som båda parter har accepterat och inrättat sig efter, vid en tidpunkt då det kanske saknas en realistisk möjlighet att överklaga detta i dess helhet, förutsätter en komplettering senare än fjorton dagar efter det att avgörandet meddelades initiativ av en part. Det kan finnas fall då motparten finner skäl att motsätta sig en komplettering. Motparten har därför, om en komplettering blir aktuell senare än fjorton dagar efter det att avgörandet meddelades, getts möjlighet att hindra denna. Om motparten utnyttjar denna möjlighet är den första parten hänvisad till överklagande, om tiden inte har gått ut för detta, och i annat fall till klagan över domvilla.

Ändringarna i andra stycket har föranlett ett förtydligande i *tredje stycket*, i enlighet med *Lagrådets* förslag.

30 kap. 13 §

Paragrafen innehåller regler om rättelse och komplettering av dom och beslut i brottmål. Ändringarna i *andra och tredje styckena* överensstämmer helt med dem i 17 kap. 15 §.

32 kap. 7 §

Paragrafen, som är ny, reglerar domstols möjlighet att besluta om påföljd i de fall ett sammanträde ställs in i förväg.

Den nu föreslagna regeln innebär, som framgår av avsnitt 4.6, att det klargörs att möjligheten att i efterhand döma ut påföljd när ett sammanträde ställts in i förväg inte bara gäller vite (jfr 9 kap. 9 § RB), utan även hämtning, tredsokod, förklaring att överklagandet förfallit och avskrivning av mål därför att käromålet har förfallit. Prövningen skall ske sedan den uteblivne getts tillfälle att komma in med utredning rörande det anmälda förhindret. Självfallet blir det inte aktuellt att begära in någon ytterligare utredning om det redan vid anmälan om förfall är sannolikt att vederbörande har laga förfall, se 32 kap. 6 § RB.

Av andra meningen framgår att det krävs ett yrkande om tredsokod för att en sådan skall kunna meddelas med stöd av denna paragraf.

Eftersom paragrafen har fått generell räckvidd har det föreslagits att 9 kap. 9 § upphävs.

49 kap. 8§

I ett nytt *andra stycke* sägs att ett beslut enligt 56 kap. 13 § inte får överklagas, se avsnitt 5.2. Regeln gäller både för det fall tingsrätten beslutar att hänskjuta frågan och för det fall tingsrätten beslutar att inte göra detta.

50 kap. 10 §

Paragrafen innehåller regler om förberedelsen i hovrätten. Skälen för förslaget finns i avsnitt 4.6.

I *tredje stycket andra meningen* har föreskrivits att vissa angivna regler för huvudförhandlingen också skall tillämpas på ett sammanträde för muntligt förberedelse. Dessa regler gäller kallelse, utevaro och återupptagande av mål. Reglerna innebär bl.a. att överklagandet förfaller om klaganden helt uteblir från ett sammanträde för muntlig förberedelse.

50 kap. 12 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller en regel om att hovrätten mot slutet av förberedelsen i vissa fall bör göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter. Paragrafen har, som framgår i avsnitt 4.1.1, till syfte att skapa förutsättningar för att renodla hovrättsprocessen i tvistemål till det som är tvistigt och därmed göra handläggningen effektivare. Regeln är utformad efter förebild av vad som enligt 42 kap. 16 § RB gäller i tingsrätten.

Förutsättningen för att en sammanfattning skall göras är att det är till fördel för handläggningen. Sammanfattningen görs utifrån hovrättens uppfattning om vad som förekommit. Den blir därigenom ett kontrollinstrument för parterna, vilket är av värde framför allt i mer komplicerade mål. Eventuella missförstånd kan redas ut före huvudförhandlingen.

Sammanfattningen kan också bidra till att klargöra parternas rättsliga grunder och renodla tvistiga sakfrågor. På detta sätt bidrar sammanfattningen till koncentrationen under huvudförhandlingen. Den kan också medverka till att förkorta huvudförhandlingstiderna genom att sakframställningarna och eventuella förhör kan göras kortare.

Med hänsyn till den utformning som 55 kap. 15 § första stycket 1 har kommer, såsom *Lagrådet* påpekat, den nya paragrafen inte att gälla för Högsta domstolens del. Lagrådet har inte haft någon erinran mot detta.

50 kap. 13 §

Paragrafen reglerar hovrättens möjligheter att avgöra tvistemål utan huvudförhandling. Skälen för förslaget har redovisats i avsnitt 4.4.

I paragrafens *första stycke*, som ändrats redaktionellt och i sak, anges att hovrätten får avgöra ett mål på handlingarna, om ändringsyrkandet har medgetts eller om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat. Med anledning av Sveriges konventionsåtaganden har regeln i den *tidigare fjärde punkten* upphävts. Därför har också nuvarande andra stycket upphävts såsom överflödigt.

I det nya *andra stycket* upptas dels den sedan tidigare gällande möjligheten att avgöra målet utan huvudförhandling om båda parter begär att målet skall avgöras på det sättet, dels en utvidgad möjlighet att avgöra mål utan huvudförhandling. Sistnämnda möjlighet, vilken upptagits som *andra punkten* i andra stycket, innebär att hovrätten får avgöra målet på handlingarna om parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, inte haft någon invändning mot detta. I syfte att klarare markera att avgörande utan huvudförhandling i fall som avses i andra stycket bara får ske om framstår som lämpligt har det föreskrivits att saken skall kunna utredas tillfredsställande. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I fråga om Högsta domstolens möjligheter att avgöra mål utan huvudförhandling finns särskilda bestämmelser i 55 kap. 11 § första stycket. Enligt lagrummets andra stycke skall, beträffande avgörande i övrigt i Högsta domstolen av mål utan huvudförhandling, i tvistemål tillämpas 50 kap. 13 §. På detta sätt får ändringarna i 50 kap. 13 § betydelse även för Högsta domstolen.

50 kap. 16 §

Paragrafen gäller kallelse till huvudförhandling i tvistemål. *Andra stycket* har ändrats så att regleringen nu är densamma som gäller för brottmål enligt 51 kap. 16 §. Den sakliga ändringen är att en klagande, som skall infinna sig personligen, i kallelsen skall erinras om att överklagandet kan komma att förfalla om han inte kommer personligen. Ändringen har kommenterats i avsnitt 4.6.

50 kap. 21 §

I paragrafen ges regler för de fall då part antingen uteblir helt från sammanträde för huvudförhandling eller endast inställer sig genom ombud.

I *första stycket* har i enlighet med vad som anförs i avsnitt 4.6 en ny regel införts enligt vilken ett överklagande kan förfalla när klaganden inställt sig endast genom ombud trots att han blivit kallad att infinna sig personligen. Samma regel gäller redan för enskild klagande i brottmål. *Andra och tredje styckena* har ändrats efter förebild av 51 kap. 21 §.

Till följd av dessa ändringar har det tidigare tredje stycket utgått.

50 kap. 22 §

Paragrafen innehåller regler om återupptagande av mål. *Första och andra styckena* har justerats till följd av ändringen i 50 kap. 21 §. Paragrafen har nu samma innehåll som 51 kap. 22 §.

51 kap. 8 §

Paragrafen behandlar i vilken utsträckning hovrätten är skyldig att förelägga motparten att avge svarsskrivelse i brottmål.

Från den i *första stycket* angivna regeln att överklagandet skall delges med motparten har i samma stycke, i enlighet med vad som anförs i avsnitt 4.8, intagits ett undantag i mål om allmänt åtal från kravet på delgivning som gör det möjligt för hovrätten att till åklagaren översända överklagandet exempelvis i lösbrev.

51 kap. 10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förberedelsen i hovrätt. Ändringen i *tredje stycket* överensstämmer helt med den i 50 kap. 10 §.

51 kap. 13 §

Paragrafen reglerar hovrättens möjligheter att avgöra brottmål utan huvudförhandling. Skälen för förslaget har redovisats i avsnitt 4.4. De ändringar som har gjorts överensstämmer i princip med dem som gjorts i 50 kap. 13 §.

Paragrafens *första stycke* anger nu att hovrätten får avgöra ett mål på handlingarna, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat. Ändringarna i *andra stycket* motsvarar i princip dem som gjorts i 50 kap. 13 § andra stycket. I *tredje stycket* anges att hovrätten, även i fall som avses i andra stycket 1–3, skall hålla huvudförhandling om en part begär det och det inte är uppenbart obehövt.

I fråga om Högsta domstolens möjligheter att avgöra mål utan huvudförhandling finns särskilda bestämmelser i 55 kap. 11 § första stycket. Enligt lagrummets andra stycke skall, beträffande avgörande i övrigt i Högsta domstolen av mål utan huvudförhandling, i brottmål tillämpas 51 kap. 13 §. På detta sätt får ändringarna i 51 kap. 13 § betydelse även för Högsta domstolen.

52 kap. 7 §

Ändringen i *första stycket* överensstämmer i sak med den i 51 kap. 8 §. Skillnaden i formulering beror på att förevarande paragraf kan gälla andra fall än allmänt åtal.

55 kap. 8 §

Ändringen överensstämmer helt med den i 51 kap. 8 §.

56 kap. 7 §

Ändringen överensstämmer helt med den i 52 kap. 7 §.

56 kap. 13 §

Bestämmelsen, som gäller hänskjutande av prejudikatfråga, har behandlats i avsnitt 5.2.

Kravet på att parterna skall ha träffat avtal om att inte överklaga tingsrättens dom har tagits bort. Den tidigare hänvisningen till 49 kap. 2 § RB innebar en begränsning till dispositiva tvister. När hänvisningen nu tas bort kommer den begränsningen i stället till uttryck i paragrafens nya lydelse. Att tingsrättens beslut enligt paragrafen inte får överklagas föreskrivs i det nya andra stycket i 49 kap. 8 §.

58 kap. 6 §

Ändringen i *första stycket* överensstämmer i sak med den i 52 kap. 7 §.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 1999.

Övergångsbestämmelser har getts för de fall då kallelse har utfärdats enligt äldre bestämmelser men förhandlingen hålls efter ikraftträdandet. I dessa fall skall de äldre bestämmelserna om påföljd vid utevaro från förhandling m.m. i 50 kap. 10 och 21 §§ och 51 kap. 10 § tillämpas.

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 9 kap. 9 § och 51 kap. 23 a § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 4 §, 5 kap. 9 §, 6 kap. 6 och 9 §§, 17 kap. 15 §, 18 kap. 4, 5, 8 a och 14 §§, 30 kap. 13 §, 35 kap. 13 §, 49 kap. 2 och 8 §§, 50 kap. 7, 13 och 21–23 §§, 51 kap. 8, 10, 13, 17 och 23 §§, 52 kap. 6 §, 54 kap. 2 §, 55 kap. 6, 8 och 14 §§, 56 kap. 6 och 13 §§ samt 58 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas nya bestämmelser, 12 kap. 25 §, 18 kap. 3 b §, 32 kap. 7 §, 49 kap. 11 a § samt 50 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. *I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten bestått av tre lagfarna domare. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.*

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. *Fler än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.*

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Förekommer ej anledning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten dock domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av tre lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren domare i hovrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, av en annan tjänsteman i hovrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även för andra tjänstemän än domare när de utför åtgärder enligt femte stycket.

5 kap.

9 §

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättssalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen så besvärar den som hörs att det blir till men för utredningen. *Fotografi får inte tas i rättssalen.*

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättssalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen så besvärar den som hörs att det blir till men för utredningen. *Fotografering eller annan bildupptagning får inte ske i rättssalen i annat fall än som avses i 6 kap. 9 § första stycket.*

Om någon som har utvisats tränger sig in i rättssalen eller om någon i övrigt inte lyder en tillsägelse som har meddelats för att upprätthålla ordningen får rätten förordna att han omedelbart skall tas i häkte och kvarhållas där så länge sammanträdet varar, dock inte längre än tre dagar.

Om säkerhetskontroll vid domstolsförhandlingar finns särskilda föreskrifter.

6 kap.

6 §

I protokollet skall berättelser som lämnas under förhör i bevis syfte antecknas i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet. Detsamma gäller vad rätten iakttar vid syn på stället.

Första stycket gäller inte berättelser av tilltalade i brottmål.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid *fullföljd* till högsta domstolen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

I protokollet skall berättelser som lämnas under förhör i bevis syfte antecknas i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet. Detsamma gäller vad rätten iakttar vid syn på stället.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid *överklagande* till Högsta domstolen. Vid huvudförhandling i Högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

9 §

De berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte får i stället för att antecknas i protokollet tas upp genom stenografi *eller* på fonetisk väg. Detsamma gäller sådan sammanfattning av berättelse som omfattar det som kan antas vara av betydelse i målet.

De berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte får i stället för att antecknas i protokollet tas upp genom stenografi, på fonetisk väg *eller, om den som hörs samtycker till det, på videogram*. Detsamma gäller sådan sammanfattning av berättelse som omfattar det som kan antas vara av betydelse i målet.

Bestämmelsen i 8 § andra stycket i detta kapitel gäller i tillämpliga delar berättelse, som tagits upp genom stenografi, och sådan sammanfattning av berättelse, som upptagits på fonetisk väg. Stenograf utses av rätten. Ej må den anlitas som stenograf, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Vad i 5 kap. 7 § är stadgat om tolk äger motsvarande tillämpning beträffande stenograf, som utsetts av rätten. Sådant stenograf har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen betalas av allmänna medel.

Bestämmelser om återgivande i vanlig skrift av vad som upptagits enligt denna paragraf meddelas av regeringen.

12 kap.

25 §

I mål i hovrätten där saken är sådan att förlikning därom är tillåten får hovrätten förelägga klaganden att ställa ombud för sig, om det är nödvändigt med hänsyn till hur klaganden tidigare under målets handläggning utfört sin talan. Om det behövs får hovrätten förelägga denne att som ombud anlita advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. Följer klaganden inte ett sådant föreläggande får överklagandet avisas.

Första stycket gäller inte i mål som avses i 1 kap. 3 d § första stycket.

17 kap.

15 §

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *två veckor* från det att avgörandet *meddelades*.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *sex månader* från det att avgörandet *vann laga kraft*. *En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelats får dock ske endast om part begär det och motparten inte motsätter sig en komplettering*.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövligt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

18 kap.

3 b §

Har en vinnande kärande avvisat ett förlikningserbjudande som avgivits enligt lagen (1996:000) om nedsättning av förlikningslikvid och vinner han inte mer än vad som motsvarar det nedsatta beloppet, skall han ersätta svaranden dennes rättegångskostnad från den dag förlikningserbjudandet avgavs. Den tappande svaranden skall ersätta den vinnande käranden hans rättegångskostnad till och med den dag förlikningserbjudandet avgavs.

Vinner käranden i fall som avses i första stycket mer än vad som motsvarar det nedsatta beloppet skall svaranden ersätta käranden hans rättegångskostnad.

4 §

Äro i samma mål flera yrkanden och vinna parterna ömsom, skall vardera parten bära sin kostnad eller jämkad ersättning tilläggas endera eller ock, såvitt kostnaderna för olika delar av målet kunna särskiljas, ersättningsskyldigheten därefter bestämmas. Är vad parten tappat av

allenast ringa betydelse, må han dock erhålla full ersättning för sin kostnad.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om parts yrkande bifalles allenast till en del.

Första och andra styckena gäller inte om förlikningserbjudande avgivits enligt lagen (1996:000) om nedsättning av förlikningslikvid.

5 §

Avvisas parts talan, anses parten som tappande.

Avskrivs mål på grund av att part återkallat sin talan eller uteblivit, skall han ersätta motparten hans rättegångskostnad, om ej särskilda omständigheter föranleda, att ersättningskyldigheten bestämmes annorledes.

Har en kärande godtagit ett förlikningserbjudande som avgivits enligt lagen (1996:000) om nedsättning av förlikningslikvid skall svaranden ersätta käranden hans rättegångskostnad.

Förlikas parterna, skall vardera parten bära sin kostnad, om ej annat avtalats.

Förlikas parterna i annat fall än som avses i tredje stycket skall vardera parten bära sin kostnad, om ej annat avtalats.

8 a §

I mål där 1 kap. 3 d § första stycket tillämpas gäller följande i stället för bestämmelserna i 8 §.

Ersättning för rättegångskostnad får inte avse annat än kostnad för

1. rådgivning enligt rättshjälpslagen (1972:429) vid ett tillfälle för varje instans,

2. ansökningsavgift,

2. ansökningsavgift och överklagandeavgift,

3. resa och uppehälle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse ej föreskrivits, resa och uppehälle för ombud,

4. vittnesbevisning,

5. översättning av handling.

Ersättning utgår endast i den mån kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

Ersättning som anges i andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Med kostnad som sägs i andra stycket 1 jämställs kostnad för annan rådgivning som lämnas av advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå, i den mån den ej överstiger högsta avgift för rådgivning enligt rättshjälpslagen.

Har målet till en början handlagts i annan ordning än som gäller för mål som avses i denna paragraf, utgår ersättning för kostnad som avser den tidigare handläggningen enligt de kostnadsregler som gäller för denna.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredskodom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning utgår, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

14 §

En part, som vill ha ersättning för rättegångskostnad, skall framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas. Han skall därvid uppge vari kostnaden består. *Om han inte har framställt sitt yrkande inom den angivna tiden, får han inte därefter föra talan om kostnad som har uppkommit vid samma rätt. En part får dock, även om han inte har framställt något yrkande, erhålla ränta som avses i 8 § andra stycket samt ersättning för ett exemplar av rättsens dom eller slutliga beslut.*

En part, som vill ha ersättning för rättegångskostnad, skall framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas. Han skall därvid uppge vari kostnaderna består. *Om ett förlikningserbjudande avgivits enligt lagen (1996:000) om nedsättning av förlikningslikvid får dock rätten på yrkande av part medge att han framställer sitt yrkande om ersättning för rättegångskostnad först efter det att dom meddelats. Han måste dock framställa yrkandet senast dagen efter rättsens avgörande.*

Om part inte har framställt sitt yrkande inom den i första stycket angivna tiden, får han inte därefter föra talan om kostnad som har uppkommit vid samma rätt.

En part får även om han inte framställt något yrkande, erhålla ränta som avses i 8 § andra stycket samt ersättning för ett exemplar av rättsens dom eller slutliga beslut.

Rätten skall självmant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1–10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. Beslut i sådan kostnadsfråga som avses i detta kapitel meddelas när rätten avgör målet. Ingår i ersättning för rättegångskostnad arvode till ombud eller biträde, skall arvodets belopp anges.

Rätten skall självmant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1–10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. Beslut i sådan kostnadsfråga som avses i detta kapitel meddelas när rätten avgör målet *eller i fall som avses i första stycket tredje meningen senast en vecka efter det att dom meddelats.* Ingår i ersättning för rättegångskostnad arvode till ombud eller

biträde, skall arvodets belopp anges.

Prop. 1998/99:37
Bilaga 1

30 kap.

13 §

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *två veckor* från det att avgörandet *meddelades*.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *sex månader* från det att avgörandet *vann laga kraft*. *En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelats får dock ske endast om part begär det och motparten inte motsätter sig en komplettering.*

Har den dömda lämnat oriktiga uppgifter om sitt namn eller personnummer utan att detta avslöjats under rättegången, får rätten på åklagarens begäran besluta om rättelse av sitt avgörande.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

32 kap.

7 §

Om ett sammanträde ställs in i förväg därför att någon som kallats till sammanträdet anmält förhinder, kan rätten ändå besluta rörande påföljd som upptagits i föreläggandet om inställelse, om han inte i efterhand kommer in med utredning som gör det sannolikt att han hade laga förfall. För att tredsdom skall meddelas krävs att ett yrkande därom framställs.

35 kap.

13 §

Vid huvudförhandlingen skall de bevis som upptagits utom huvudförhandlingen tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset.

Har tingsrätten i ett mål som *fullföljts* till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen. I högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *förebringas* genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

Har tingsrätten i ett mål som *överklagats* till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen *eller om någon part yrkar det och hovrätten inte finner att det skulle sakna betydelse*. I Högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *läggas fram* genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

49 kap.

2 §

Har parterna skriftligen avtalat att inte överklaga en dom som meddelas med anledning av en uppkommen tvist eller en framtida tvist som kan härledas till ett visst angivet rättsförhållande, gäller avtalet, om förlikning om saken är tillåten. *Ett avtal som ingåtts före tvistens uppkomst gäller dock inte i mål som avses i 1 kap. 3 d § första stycket.*

En utfästelse att inte överklaga som har gjorts efter domen gäller, om förlikning om saken är tillåten.

8 §

Om tingsrätten förklarat en domare jävig eller bifallit en begäran om rättshjälp åt misstänkt i brottmål eller utsett målsägandebiträde, får tingsrättens beslut inte överklagas.

Ett beslut att hänskjuta en fråga till Högsta domstolen enligt 56 kap. 13 § eller avslå en begäran därom får inte överklagas.

11 a §

En tingsrätts dom eller beslut i tvistemål där förlikning om saken är tillåten får inte överklagas om det värde som sägs i 1 kap. 3 d § tredje stycket uppenbart inte överstiger en tiondel av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Första stycket gäller inte om överklagandet avser

1. en dom eller ett beslut i ett mål som av tingsrätten med stöd av 1 kap. 3 d § andra stycket handlagts med tillämpning av allmänna regler,

2. ett beslut genom vilket tingsrätten ogillat jäv mot en domare,

3. ett beslut om utdömande av förelagt vite,

4. ett beslut genom vilket en ansökan om återvinning avvisats eller

5. ett beslut som rör någon annan än en part eller en intervenient.

Första stycket gäller inte heller om en part första gången han skall föra talan i målet yrkar att denna bestämmelse inte skall tillämpas och gör sannolikt att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att målet prövas av högre rätt. Har talan väckts genom ansökan om betalningsföreläggande, skall den part som begär att målet överlämnas till tingsrätt senast i samband därmed framställa yrkande som nyss sagts.

Har tingsrätten i en dom i brottmål prövat enskilt anspråk och överklagas domen avseende ansvarsfrågan får domen, utan hinder av första stycket, överklagas även avseende enskilt anspråk i anledning av gärningen.

50 kap.

7 §

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 4 § eller är det på annat sätt ofullständigt, skall hovrätten förelägga klaganden att avhjälpa bristen.

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i hovrätten.

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 4 § *första stycket 13 eller 5 eller andra stycket* eller är det på annat sätt ofullständigt, skall hovrätten förelägga klaganden att avhjälpa bristen. *Detsamma gäller om föreskriven överklagandeavgift inte har betalats.*

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i hovrätten *eller om underlåtenheten avser betalning av överklagandeavgiften.*

12 a §

Är det till fördel för handläggningen av målet, bör hovrätten innan förberedelsen avslutas göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, så som de uppfattas av hovrätten. Denna bör innehålla uppgift om klagandens yrkande, motpartens inställning, grunder som åberopas till stöd för klagandens yrkande och motpartens inställning, vad som är ostridigt i målet samt, vad avser bevisning, uppgift om vad som skall styrkas med varje bevis och, om förhör åberopats, vad förhöret gäller. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över sammanfattningen.

13 §

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om klagandens ändringsyrkande har medgetts,
2. om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat,
3. om båda parter har begärt att målet skall avgöras utan

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling *om klagandens ändringsyrkande har medgetts.*

huvudförhandling eller förklarat att de inte har något att invända mot det eller

4. om värdet av det som överklagandet gäller uppenbart inte uppgår till det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid tidpunkten för tingsrättens dom och inte båda parter har begärt huvudförhandling.

Vid beräkningen av värdet enligt första stycket 4 bortses från rättegångskostnader och sådan ränta som avser tid efter det att talan väckts.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten även i andra fall avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om parterna har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller

2. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning häremot.

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om det är uppenbart att sådan förhandling är obehövlig.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

21 §

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet.

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet. *Detsamma gäller, om en klagande som förelagts att infinna sig personligen inställer sig endast genom ombud och hovrätten inte anser sig ändå kunna avgöra målet.*

Uteblir klagandens motpart och har vite förelagts honom, får hovrätten, när förlikning om saken inte är tillåten, i stället för att förelägga nytt vite besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Om en part inställer sig endast genom ombud när han förelagts vid vite att infinna sig personligen och är förlikning om saken inte tillåten, får hovrätten förelägga nytt vite eller besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Har vite förelagts en part eller skall parten hämtas till rätten och kan han inte hämtas, får dock målet avgöras trots att parten inställt sig endast genom ombud eller uteblivit.

22 §

Har överklagandet förfallit enligt 21 §, skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden *uteblir på nytt*, har han inte rätt att få målet återupptaget.

Har överklagandet förfallit enligt 21 § skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro *eller underlåtenhet att infinna sig personligen* hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden *sedan målet återupptagits uteblir eller inte följer ett föreläggande att infinna sig personligen*, har han inte rätt att få målet återupptaget.

23 §

Har vid huvudförhandling i tingsrätten rörande viss omständighet vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran hörts inför rätten eller syn på stället hållits och beror avgörandet även i hovrätten av tilltron till den bevisningen, får tingsrättens dom inte ändras i den delen utan att beviset tagits upp på nytt vid huvudförhandling i hovrätten. En sådan ändring får dock göras, om det finns synnerliga skäl för att bevisets värde är ett annat än tingsrätten antagit.

Har det vid huvudförhandling i tingsrätten rörande en viss omständighet hållits förhör med en part, ett vittne eller en sakkunnig eller har det hållits syn på stället och är avgörandet även i hovrätten beroende av tilltron till den bevisningen, får tingsrättens dom i den delen ändras utan att beviset tas upp på nytt vid huvudförhandling bara om

1. beviset i hovrätten läggs fram på ett sådant sätt att en tillförlitlig värdering av beviset ändå kan göras eller

2. det finns synnerliga skäl att beviset har ett annat värde än det tingsrätten kommit fram till.

51 kap.

8 §

Om inte annat följer av andra stycket skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Efter det att prövningstillstånd meddelats skall om skriftväxling inte ägt rum enligt 7 a § överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke

Om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat, får hovrätten genast meddela dom i målet. och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Har tingsrätten avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. I frågor om häktning, reseförbud eller omhändertagande enligt 28 kap. brottsbalken får hovrätten ändra tingsrättens beslut även om motparten inte hörts.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är personligen närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

10 §

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som sänds över till den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. *I fråga om kallelse till sådant sammanträde, utevaro och underlåtenhet att infinna sig personligen gäller, såvitt avser klaganden, vad vad som i detta kapitel sägs om huvudförhandling i tillämpliga delar.* Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 45 kap. 13 § och 47 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

Vad som sagts om sammanträde på telefon i 45 kap. 13 § och 47 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

13 §

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,

2. om endast den tilltalade överklagat och hans ändringsyrkande godtas av motparten,

3. om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat eller

4. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening.

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. om parterna har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller

5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning häremot.

Har i fall som avses i första stycket 13 en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Med de påföljder som anges i första stycket 4 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken.

Har i fall som avses i första stycket en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Avser överklagandet även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Med de påföljder som anges i första stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken.

17 §

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 15 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för parterna

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 15 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. *I fråga om den som avses i 36 kap. 1 § andra eller tredje stycket skall även 46 kap. 15 § första stycket tillämpas.* Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga

om kallelser till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för parterna.

När ett mål sätts ut till fortsatt eller ny huvudförhandling, får hovrätten besluta om lämpliga åtgärder för att målet skall kunna slutföras vid den förhandlingen.

I fråga om sådana åtgärder gäller 10–12 §§ i detta kapitel.

23 §

Har vid huvudförhandling i tingsrätten rörande viss omständighet vittne eller sakkunnig hörts inför rätten eller syn på stället hållits och beror avgörandet även i hovrätten av tilltron till den bevisningen, får tingsrättens dom inte ändras i den delen utan att beviset tagits upp på nytt vid huvudförhandling i hovrätten. En sådan ändring får dock göras, om den är till förmån för den tilltalade eller om det finns synnerliga skäl för att bevisets värde är ett annat än tingsrätten antagit.

Har det vid huvudförhandling i tingsrätten rörande en viss omständighet hållits förhör med en part, ett vittne, en sakkunnig eller en målsägande som inte för talan eller har det hållits syn på stället och är avgörandet även i hovrätten beroende av tilltron till den bevisningen, får tingsrättens dom i den delen ändras utan att beviset tas upp på nytt vid huvudförhandling bara om

1. beviset i hovrätten läggs fram på ett sådant sätt att en tillförlitlig värdering av beviset ändå kan göras,

2. det finns synnerliga skäl att beviset har ett annat värde än det tingsrätten kommit fram till eller

3. ändringen är till förmån för den tilltalade.

52 kap.

6 §

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § eller är det på annat sätt ofullständigt, skall hovrätten förelägga klaganden att avhjälpa bristen.

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i hovrätten.

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § *första stycket 13 eller 5 eller andra stycket* eller är det på annat sätt ofullständigt, skall hovrätten förelägga klaganden att avhjälpa bristen. *Det samma gäller om föreskriven överklagandeavgift inte har betalats.*

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i hovrätten *eller om*

54 kap.

2 §

Har parterna skriftligen avtalat att inte överklaga en dom som meddelas med anledning av en uppkommen tvist eller en framtida tvist som kan härledas till ett visst angivet rättsförhållande, gäller avtalet, om förlikning om saken är tillåten. *Ett avtal som ingåtts före tvistens uppkomst gäller dock inte i mål som avses i 1 kap. 3 d § första stycket.*

Har parterna skriftligen avtalat att inte överklaga en dom som meddelas med anledning av en uppkommen tvist eller en framtida tvist som kan härledas till ett visst angivet rättsförhållande, gäller avtalet, om förlikning om saken är tillåten.

55 kap.

6 §

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § första stycket 13 eller 5 eller andra stycket eller är det på annat sätt ofullständigt, skall Högsta domstolen förelägga klaganden att avhjälpa bristen.

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i Högsta domstolen.

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § första stycket 13 eller 5 eller andra stycket eller är det på annat sätt ofullständigt, skall Högsta domstolen förelägga klaganden att avhjälpa bristen. *Detsamma gäller om föreskriven överklagandeavgift inte har betalats.*

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i Högsta domstolen *eller om underlåtenheten avser betalning av överklagandeavgiften.*

8 §

Om inte annat följer av 7 §, skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Efter det att prövningstillstånd meddelats skall om skriftväxling inte ägt rum enligt 7 § överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydel-

se för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Har hovrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om sådan åtgärd, får Högsta domstolen omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har hovrätten beviljat en sådan åtgärd eller förklarat att domen får verkställas även om den inte har laga kraft, eller fastställt tingsrätts beslut om det, får Högsta domstolen omedelbart besluta att tingsrättens eller hovrättens beslut tills vidare inte får verkställas. I frågor om häktning eller reseförbud får Högsta domstolen ändra hovrättens beslut även om motparten inte hörts.

14 §

Har vid huvudförhandling i lägre rätt rörande viss omständighet vittne eller sakkunnig eller part under sanningsförsäkran hörts inför rätten eller syn på stället hållits och beror avgörandet även i Högsta domstolen av tilltron till den bevisningen, får hovrättens dom ändras i den delen endast om hovrätten i samma del ändrat tingsrättens dom utan att ta upp beviset vid huvudförhandling. En sådan ändring får dock göras, om den är till förmån för den tilltalade eller om det finns synnerliga skäl för att bevisets värde är ett annat än hovrätten antagit.

Har det vid huvudförhandling i lägre rätt rörande en viss omständighet hållits förhör med en part, ett vittne, en sakkunnig eller en målsägande som inte för talan eller har det hållits syn på stället och är avgörandet även i Högsta domstolen beroende av tilltron till den bevisningen, får hovrättens dom i den delen ändras utan att beviset tas upp på nytt vid huvudförhandling bara om

1. det finns synnerliga skäl att beviset har ett annat värde än det hovrätten kommit fram till eller

2. ändringen är till förmån för den tilltalade.

56 kap.

6 §

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § första stycket 13 eller 5 eller andra stycket eller är det på annat sätt ofullständigt, skall Högsta domstolen förelägga klaganden att avhjälpa bristen.

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en

Uppfyller överklagandet inte föreskrifterna i 3 § första stycket 13 eller 5 eller andra stycket eller är det på annat sätt ofullständigt, skall Högsta domstolen förelägga klaganden att avhjälpa bristen. *Detsamma gäller om föreskriven överklagandeavgift inte har betalats.*

Följer klaganden inte föreläggandet skall överklagandet avvisas, om det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en

rättegång i Högsta domstolen.

rättegång i Högsta domstolen *eller om underlåtenheten avser betalning av överklagandeavgiften.*

Prop. 1998/99:37
Bilaga 1

13 §

Om parterna har ingått ett sådant avtal som avses i 49 kap. 2 § om att inte överklaga tingsrättens dom, får tingsrätten med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen.

Om parterna har ingått ett sådant avtal som avses i 49 kap. 2 § om att inte överklaga tingsrättens dom, får tingsrätten med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen. *Avtalet att inte överklaga tingsrättens dom får vara förenat med det villkoret att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd. Frånträder parterna avtalet medför det inte rätt att överklaga tingsrättens dom.*

58 kap.

6 §

Om resningsansökningen inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. Denne skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om resningsansökningen inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. *Gäller ansökningen resning i mål om allmänt åtal får den dock översändas till åklagaren utan delgivning.* Denne skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om prövning av ansökningen sker i hovrätt, tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om ansökningen tas upp omedelbart av högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 9, 10 och 12 §§.

Om prövning av ansökningen sker i hovrätt, tillämpas 52 kap. 8, 9, 11 och 12 §§. Om ansökningen tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får förordna att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte skall äga rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997. Om ett mål eller ärende inlets före ikraftträdandet, gäller äldre bestämmelser.

2 Förslag till lag (1996:000) om nedsättning av förlikningslikvid

Prop. 1998/99:37
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En svarande i annat dispositivt tvistemål än sådant som avses i 1 kap. 3 d § första stycket rättegångsbalken får avge ett förlikningserbjudande bestämt till visst belopp genom att nedsätta motsvarande belopp hos länsstyrelsen.

2 § Svaranden skall vid nedsättningen uppge parternas namn och adress, domstol och målnummer.

3 § Förlikningserbjudandet anses avgivet vid den tidpunkt då svaranden underrättat käranden om att nedsättning skett. Om förlikningserbjudandet höjs genom att det nedsatta beloppet ökas anses det första förlikningserbjudandet som återtaget och ett nytt avgivet vid den tidpunkt då svaranden underrättat käranden om den nya nedsättningen.

4 § Svaranden får återta det nedsatta beloppet om denne företer bevis om att käranden underrättats om att det nedsatta beloppet kommer att återtas. Har käranden hos länsstyrelsen givit till känna att han gör anspråk på det nedsatta beloppet får detta inte återtas utan kärandens samtycke. Svaranden får dock alltid återta det nedsatta beloppet om domstolen avgjort målet i sak.

Om det nedsatta beloppet återtas anses inte något nedsättning enligt denna lag ha gjorts.

5 § Länsstyrelsen skall utbetala det nedsatta beloppet till käranden om denne, genom ett av båda parter undertecknat förlikningsavtal eller en av domstol stadfäst förlikning, visar att parterna ingått förlikning avseende tvisten som innebär att svaranden skall utge en förlikningslikvid motsvarande det nedsatta beloppet.

6 § Medel som är nedsatta hos länsstyrelsen skall genast placeras på ett räntebärande konto.

Räntan skall betalas till den som lyfter det nedsatta beloppet.

7 § Ett beslut av länsstyrelsen får överklagas till tingsrätten på den ort där länsstyrelsen finns. Vid överklagande gäller lagen (1995:000) om domstolsärenden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Ett reformerat hovrättsförfarande (SOU 1995:124)

Remissyttranden har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolens ledamöter, Svea hovrätt, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Övre Norrland, Huddinge tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Lindesbergs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Gävle tingsrätt, Piteå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Göteborg och Bohus län, Justitiekanslern, Hyresnämnden i Stockholm, Hyresnämnden i Linköping, Domstolsverket, Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet, Notariennämnden, Riksåklagaren, Åklagarmyndigheten i Stockholm, Regionåklagarmyndigheten i Stockholm, Regionåklagarmyndigheten i Göteborg, Regionåklagarmyndigheten i Umeå, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Skattemyndigheten i Göteborg och Bohus län, Skattemyndigheten i Malmöhus län, Arbetsdomstolen, Kammarkollegiet, Marknadsdomstolen, Konsumentverket, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Koncessionsnämnden för miljöskydd, Statens va-nämnd, Övervakningsnämnden i Malmö, Övervakningsnämnden i Örebro, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Stockholms Handelskammare, Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges Industrieförbund, Byggtreprenörerna, Sveriges Köpmannaförbund, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Försäkringsförbund och Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och Hovrätten för Västra Sverige har bifogat yttranden av respektive hovrätts yngreförening.

Riksåklagaren har bifogat yttranden av åklagarmyndigheterna i Göteborg och Malmö samt av regionåklagarmyndigheterna i Karlstad, Gävle och Luleå.

Regionåklagarmyndigheten i Umeå har bifogat yttranden av åklagarmyndigheterna i Lycksele, Skellefteå och Umeå.

Riksskatteverket har bifogat yttranden av kronofogdemyndigheterna i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län och Malmöhus län.

Centralorganisationen SACO/SR har hänvisat till ett bifogat yttrande av JUSEK.

Byggtreprenörerna har hänvisat till Sveriges Industrieförbunds yttrande.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken²¹

dels att 9 kap. 9 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 kap. 4 §, 3 kap. 6 §, 6 kap. 6 §, 17 kap. 15 §, 30 kap. 13 §, 49 kap. 8 §, 50 kap. 10, 13, 16, 21 och 22 §§, 51 kap. 8, 10 och 13 §§, 52 kap. 7 §, 55 kap. 8 §, 56 kap. 7 och 13 §§ samt 58 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya paragrafer, 32 kap. 7 § och 50 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §²²

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten består av tre lagfarna domare. Om en av de lagfarna domarna får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Om en av de lagfarna domarna eller en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Finns det inte anledning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av tre lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse *eller efter det att ett överklagande har förfallit* är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren domare i hovrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, av en annan tjänsteman i hovrätten som har

²¹ Senaste lydelse av 9 kap. 9 § 1987:747.

²² Senaste lydelse 1997:391.

tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även för andra tjänstemän än domare när de utför åtgärder enligt femte stycket.

3 kap.

6 §²³

En avdelning av Högsta domstolen är domför med fem ledamöter. Fler än sju ledamöter får inte sitta i rätten.

Om prövningen är av enkel beskaffenhet, är avdelningen domför med tre ledamöter vid prövning av

1. frågor om häktning och reseförbud som avses i 55 kap. 8 § andra stycket tredje meningen,
2. ansökningar om resning eller återställande av försutten tid eller
3. klagan över domvilla.

Har Högsta domstolen tidigare lämnat en ansökan om resning från samma sökande beträffande samma avgörande utan bifall och anför sökanden inget nytt som är av betydelse för prövningen av ansökningen, är avdelningen domför med en ledamot, om ansökningen avslås eller avvisas.

Frågor om prövningstillstånd får avgöras av en ledamot. Fler än tre ledamöter får inte delta. Frågor om prövningstillstånd som har förklarats vilande enligt 54 kap. 11 § andra stycket avgörs dock av de ledamöter som prövar målet.

En avdelning av Högsta domstolen är domför med en ledamot vid prövning av

1. frågor om avskrivning av mål efter återkallelse,
1. frågor om avskrivning av mål efter återkallelse *eller efter det att ett överklagande har förfallit,*
2. frågor om avvisning av ett överklagande hos Högsta domstolen,
3. frågor om förening av mål enligt 14 kap. 7 a §,
4. överklagande av hovrätts avvisningsbeslut som avses i 54 kap. 17 § eller
5. frågor som avses i 55 kap. 8 § andra stycket första och andra meningarna.

6 kap.

6 §²⁴

I protokollet skall berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte antecknas i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet. Detsamma gäller vad rätten iakttar vid syn på stället.

Första stycket gäller inte berättelser av tilltalade i brottmål. Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid

²³ Senaste lydelse 1996:157.

²⁴ Senaste lydelse 1987:747.

Högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

17 kap.

15 §²⁵

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknepel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *två veckor* från det att avgörandet *meddelades*.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande inom *sex månader* från det att avgörandet *vann laga kraft*. En *komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelades får dock ske endast om en part begär det och motparten inte motsätter sig kompletteringen*.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

30 kap.

13 §²⁶

Om rätten finner att en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknepel eller liknande förbiseende, får rätten besluta om rättelse.

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande

Har rätten av förbiseende underlåtit att fatta ett beslut som skulle ha meddelats i samband med en dom eller ett slutligt beslut, får rätten komplettera sitt avgörande

²⁵ Senaste lydelse 1990:443.

²⁶ Senaste lydelse 1990:443.

inom två veckor från det att avgörandet meddelades.

inom sex månader från det att avgörandet vann laga kraft. En komplettering senare än två veckor efter det att avgörandet meddelades får dock ske endast om en part begär det och motparten inte motsätter sig kompletteringen.

Har den dömda lämnat oriktiga uppgifter om sitt namn eller personnummer utan att detta avslöjats under rättegången, får rätten på åklagarens begäran besluta om rättelse av sitt avgörande.

Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

32 kap.

7 §

Om ett sammanträde ställs in i förväg därför att någon som kallats till sammanträdet har anmält förhinder, kan rätten ändå besluta i fråga om påföljd som upptagits i föreläggandet om inställelse, om den som har anmält förhinder inte i efterhand kommer in med utredning som gör det sannolikt att han hade laga förfall. För att tredsdom skall meddelas krävs ett yrkande om det.

49 kap.

8 §

Om tingsrätten förklarat en domare jävig eller bifallit en begäran om rättshjälp åt misstänkt i brottmål eller utsett målsägandebiträde, får tingsrättens beslut inte överklagas.

Ett beslut som gäller hänskjutande av en fråga till Högsta domstolen enligt 56 kap. 13 § får inte överklagas.

50 kap.

10 §²⁷

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

²⁷ Senaste lydelse 1994:1034.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. *I fråga om ett sådant sammanträde tillämpas bestämmelserna i 16 § första stycket och andra stycket första meningen, 21 § första stycket första meningen och 22 §.*

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 42 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

12 a §

Är det till fördel för handläggningen av målet, bör hovrätten innan förberedelsen avslutas göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, så som de uppfattas av hovrätten. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över sammanfattningen.

13 §²⁸

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om klagandens ändringsyrkande har medgetts,

2. om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat,

3. om båda parter har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller förklarat att de inte har något att invända mot det eller

4. om värdet av det som överklagandet gäller uppenbart inte uppgår till det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid tidpunkten för tingsrättens dom och inte båda parter har begärt huvudförhandling.

Vid beräkningen av värdet enligt första stycket 4 bortses från rättegångskostnader och sådan ränta som avser tid efter det att talan väckts.

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, *om klagandens ändringsyrkande har medgetts eller om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.*

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten även i andra fall avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om parterna har begärt att

²⁸ Senaste lydelse 1994:1034.

målet skall avgöras utan huvudförhandling eller

2. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Ett mål får alltid avgöras utan huvudförhandling, om det är uppenbart att sådan förhandling är obehövlig.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

16 §²⁹

Till huvudförhandlingen skall parterna kallas.

Klaganden skall föreläggas att inställa sig vid påföljd att överklagandet annars förfaller. Skall han infinna sig personligen, skall hovrätten också *förelägga* honom vite. Om det är av betydelse för målets handläggning eller utredning att motparten inställer sig eller om denne är skyldig att infinna sig personligen, skall han föreläggas vite. Föreläggs motparten inte vite, skall han upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han uteblir.

Klaganden skall föreläggas att inställa sig vid påföljd att överklagandet annars förfaller. Skall han infinna sig personligen, skall hovrätten också *upplysa* honom om *bestämmelsen i 21 § första stycket andra meningen*. Om det är av betydelse för målets handläggning eller utredning att motparten inställer sig eller om denne är skyldig att infinna sig personligen, skall han föreläggas vite. Föreläggs motparten inte vite, skall han upplysas om att målet kan komma att avgöras även om han uteblir.

Hovrätten skall också bestämma vilka vittnen och sakkunniga som skall kallas till huvudförhandlingen. Parterna skall underrättas om beslutet.

21 §³⁰

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet.

Uteblir klaganden från sammanträde för huvudförhandling, förfaller överklagandet. *Detsamma gäller om en klagande som förelagts att infinna sig personligen inställer sig endast genom ombud och hovrätten inte anser sig ändå kunna avgöra målet.*

Uteblir klagandens motpart och har vite förelagts honom, får hovrätten, när förlikning om saken inte är tillåten, i stället för att förelägga nytt vite besluta att han skall häm

Uteblir klagandens motpart och har vite förelagts honom, får hovrätten, när förlikning om saken inte är tillåten, i stället för att förelägga nytt vite besluta att han skall häm

²⁹ Senaste lydelse 1994:1034.

³⁰ Senaste lydelse 1994:1034.

tas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Om en part inställer sig endast genom ombud när han förelagts vid vite att infinna sig personligen och är förlikning om saken inte tillåten, får hovrätten förelägga nytt vite eller besluta att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Har vite förelagts *en part* eller skall *parten* hämtas till rätten och kan han inte hämtas, får dock målet avgöras trots att *parten* inställt sig endast genom ombud eller uteblivit.

tas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag. *Detsamma gäller om klagandens motpart inställer sig endast genom ombud när han förelagts vid vite att infinna sig personligen.*

Har vite förelagts *klagandens motpart* eller skall *han* hämtas till rätten och kan han inte hämtas, får dock målet avgöras trots att *han* inställt sig endast genom ombud eller uteblivit. *Ett mål får också avgöras om klaganden har förelagts att infinna sig personligen men inställt sig endast genom ombud.*

22 §³¹

Har överklagandet förfallit enligt 21 §, skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden uteblir *på nytt*, har han inte rätt att få målet återupptaget.

Har överklagandet förfallit enligt 21 §, skall hovrätten på ansökan av klaganden återuppta målet, om han för sin utevaro *eller underlåtenhet att infinna sig personligen* hade laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Ansökan om återupptagande skall göras skriftligen inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades. Om klaganden *sedan målet återupptagits uteblir eller inte följer ett föreläggande att infinna sig personligen*, har han inte rätt att få målet återupptaget.

51 kap.

8 §³²

Om inte annat följer av andra stycket skall överklagandet delges

Om inte annat följer av andra stycket skall överklagandet delges

³¹ Senaste lydelse 1994:1034.

³² Senaste lydelse 1994:1034.

motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning.* Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat, får hovrätten genast meddela dom i målet.

Har tingsrätten avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. I frågor om häktning, reseförbud eller omhändertagande enligt 28 kap. brottsbalken får hovrätten ändra tingsrättens beslut även om motparten inte hörts.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är personligen närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

10 §³³

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som sänds över till den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. *I fråga om ett sådant sammanträde tillämpas bestämmelserna i 16 § första stycket och andra stycket första meningen, 21 § första stycket första meningen och 22 §.* Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 45 kap. 13 § och 47 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

³³ Senaste lydelse 1994:1034.

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling,

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, *om det är*

uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,
2. om endast den tilltalade överklagat och hans ändringsyrkande godtas av motparten,

3. *om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat eller*

4. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening.

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller ådöma honom påföljd eller döma honom till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. *om parterna har begärt att målet skall avgöras utan huvudförhandling eller*

5. *om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.*

Har i fall som avses i andra stycket 1–3 en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Med de påföljder som anges i första stycket 4 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det som sägs i första stycket 4 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

Har i fall som avses i första stycket en part begärt huvudförhandling, skall sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövt.

Avser överklagandet även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

³⁴ Senaste lydelse 1998:605.

52 kap.

7 §³⁵

Om hovrätten finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid.

Om hovrätten finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål där åklagaren är motpart får överklagandet dock översändas till denne utan delgivning.*

Det överklagade beslutet får inte utan att motparten har lämnats tillfälle att yttra sig ändras såvitt angår hans rätt.

Har tingsrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har tingsrätten beviljat en sådan åtgärd eller förklarat att beslutet får verkställas även om det inte har laga kraft, får hovrätten omedelbart besluta att tingsrättens beslut tills vidare inte får verkställas. Hovrätten får också ändra tingsrättens beslut i fråga om häktning, tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § eller reseförbud utan att höra motparten.

55 kap.

8 §³⁶

Om inte annat följer av 7 §, skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om inte annat följer av 7 §, skall överklagandet delges motparten med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål om allmänt åtal får överklagandet dock översändas till åklagaren utan delgivning.* Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som delges den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Har hovrätten i tvistemål avslagit ett yrkande om kvarstad eller någon annan åtgärd enligt 15 kap. eller upphävt ett beslut om en sådan åtgärd eller i brottmål avslagit ett yrkande om en åtgärd som avses i 26–28 kap. eller upphävt ett beslut om sådan åtgärd, får Högsta domstolen omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare. Har hovrätten beviljat en sådan åtgärd eller förklarat att domen får verkställas även om den inte har laga kraft, eller fastställt tingsrätts beslut om det, får Högsta domstolen omedelbart besluta att tingsrättens eller hovrättens beslut tills vidare inte

³⁵ Senaste lydelse 1994:1034.

³⁶ Senaste lydelse 1994:1034.

får verkställas. I frågor om häktning eller reseförbud får Högsta domstolen ändra hovrättens beslut även om motparten inte hörts.

Prop. 1998/99:37
Bilaga 3

56 kap.

7 §³⁷

Om Högsta domstolen finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid.

Om Högsta domstolen finner att klagandens motpart bör höras angående överklagandet, skall överklagandet delges honom med föreläggande att svara skriftligen inom en viss tid. *I mål där åklagaren är motpart får överklagandet dock översändas till denne utan delgivning.*

13 §³⁸

Om parterna har ingått ett sådant avtal som avses i 49 kap. 2 § om att inte överklaga tingsrättens dom, får tingsrätten med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen.

En tingsrätt får med parternas samtycke hänskjuta en viss fråga i målet till prövning av Högsta domstolen, när förlikning om saken är tillåten.

58 kap.

6 §³⁹

Om resningsansökan inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. *Denne* skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om resningsansökan inte avvisas, skall den tillsammans med därvid fogade handlingar delges motparten. *Gäller ansökningen resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten* skall samtidigt föreläggas att inkomma med skriftlig förklaring. Om ansökningen är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om prövning av ansökningen sker i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om ansökningen tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får förordna att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen inte skall äga rum.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 1999.

³⁷ Senaste lydelse 1994:1034.

³⁸ Senaste lydelse 1994:1034.

³⁹ Senaste lydelse 1996:157.

2. Om kallelse har utfärdats före ikraftträdandet, tillämpas 50 kap. 10 och 21 §§ och 51 kap. 10 § i sin äldre lydelse.

Prop. 1998/99:37
Bilaga 3

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1998-11-03

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 29 oktober 1998 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Göran Anér.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

2 kap. 4 §, 3 kap. 6 § och 32 kap. 7 §

Förslagen till ändringar av kompetensreglerna i 2 kap. 4 § och 3 kap. 6 § synes närmast föranledda av förslaget att överklagande skall kunna förfalla också vid utevaro från sammanträde under förberedelsen. Genom den föreslagna lydelsen blir emellertid paragraferna tillämpliga också när ett överklagande har förfallit på grund av den föreslagna bestämmelsen i 32 kap. 7 §, exempelvis när en huvudförhandling ställts in och en klagande som åberopat laga förfall inte kan göra sannolikt att han haft ett sådant. Häremot förefaller inte mycket vara att erinra i sak. Däremot torde behandlingen bli inkonsekvent i förhållande till andra påföljder som kan tillämpas enligt 32 kap. 7 §, såsom vite eller tredsdom (enligt 53 kap. 1 §). Vill man undvika kopplingen mellan 2 kap. 4 § och 32 kap. 7 § kan i förstnämnda paragraf efter orden "ett överklagande har förfallit" sättas in orden "vid sammanträde som avses i 50 kap. 10 § eller 51 kap. 10 §".

Motsvarande begränsning behövs inte i 3 kap. 6 §. Med den vidsträckt enmanskompetens som råder i Högsta domstolen finns intet att erinra mot att ett justitieråd får skriva av ett mål också sedan överklagandet förfallit vid tillämpning av 32 kap. 7 §, om ett sådant fall över huvud taget skulle inträffa.

17 kap. 15 §

För att undvika en bristande överensstämmelse mellan andra och tredje styckena synes lämpligen tredje stycket första meningen kunna ges följande lydelse: "Innan beslut om rättelse eller komplettering fattas, skall parterna även i annat fall än som avses i andra stycket andra meningen ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövligt."

Parentetiskt kan tilläggas att motsvarande behov av komplettering efter den tidpunkt då en dom eller ett beslut har vunnit laga kraft kan finnas även för förvaltningsprocessens del. Det kan vara en fördel om identiska lagstiftningsbehov på ömse sidor om gränsen mellan allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar behandlas samtidigt.

30 kap. 13 §

I fjärde stycket bör göras motsvarande ändring som förut föreslagits beträffande 17 kap. 15 § tredje stycket.

50 kap. 12 a §

Lagrådet noterar att med den utformning som 55 kap. 15 § första stycket 1 har så kommer den föreslagna bestämmelsen om skriftlig sammanfattning inte att gälla för Högsta domstolens del. Detta synes också lämpligt. Dels torde i flertalet fall tvekan inte behöva råda om innebörden av parternas ståndpunkter, sedan ett mål nått så långt att Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd, dels torde åt domstolen kunna överlämnas att själv bestämma sina arbetsformer i sådana hänseenden som förslaget avser.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 november 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Åsbrink, Schori, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, Klingvall, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon

Föredragande: statsrådet Lejon

Regeringen beslutar proposition 1998/99:37 Ändringar i rättegångsbalken
– hovrättsfrågor m.m.